

UNIVERZITA KARLOVA v PRAZE

Právnická fakulta

Katedra práva životního prostředí

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Diplomantka: Denisa Guldová

Praha 2009

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem v ní vyznačila všechny prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Praze dne 21.března 2009

Denisa Guldová

Děkuji JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D., vedoucímu diplomové práce, za jeho odborné vedení, cenné rady a věcné připomínky, které mi poskytl při psaní této práce a za zájem, který mi během jejího psaní věnoval.

Obsah

Poděkování.....	3
Obsah.....	4
Seznam použitých zkratk.....	6
Předmluva.....	7
1. Úvod.....	10
2. Stav a příčiny ohrožení biologické rozmanitosti.....	12
3. Cíle a nástroje právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva.....	18
4. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v mezinárodním právu.....	21
4.1. Prameny typu soft law.....	22
4.2. Mezinárodní úmluvy globálního charakteru.....	23
4.3. Nejvýznamnější mezinárodní úmluvy regionálního charakteru.....	32
4.3.1. Mnohostranné regionální úmluvy o stěhovavých druzích.....	32
4.3.2. Evropské regionální a subregionální úmluvy.....	37
4.3.3. Úmluvy na ochranu přírodních zdrojů v Antarktidě.....	39
4.3.4. Úmluvy v rámci Rady Evropy na ochranu zvířat v lidské péči.....	41
4.4. Shrnutí.....	43
5. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v evropském komunitárním právu.....	44
5.1. Právní normy ochrany volně žijících ptáků.....	45
5.2. Právní normy ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů	

a planě rostoucích rostlin.....	47
5.3. Právní normy ochrany druhů ex situ.....	49
5.4. Právní normy na ochranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi.....	50
5.5. Právní normy na ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a výrobků z nich.....	51
5.6. Právní normy týkající se ochrany zvířat v lidské péči.....	53
5.7. Shrnutí.....	57
6. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu.....	59
6.1. Obecná ochrana biodiverzity rostlin a živočichů.....	59
6.2. Zvláštní ochrana vybraných vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů.....	61
6.3. Ochrana rostlin a živočichů před vnějšími škodlivými vlivy.....	64
6.4. Ochrana živočichů v rámci myslivosti a rybářství, problematika živočišné výroby včetně včelařství a ochrana rostlin v rámci zemědělského a lesního hospodářství.....	67
6.5. Ochrana a podmínky držení zvířat v lidské péči.....	71
6.6. Závazky ČR v ochraně biodiverzity Antarktidy.....	73
6.7. Shrnutí.....	73
7. Závěr.....	75
Resumé.....	79
Název práce a seznam klíčových slov.....	80
Seznam použité literatury.....	81

Seznam použitých zkratk

CBD	<i>Convention on Biological Diversity</i> (Úmluva o biologické rozmanitosti)
CITES	<i>Convention on International Trade with Endangered Species of Wild Fauna and Flora</i> (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin)
ES	Evropská společenství
EU	Evropská unie
IUCN	<i>International Union for the Conservation of Nature and Natural Resources</i> (<i>World Conservation Union</i>) (Světový svaz ochrany přírody)
OSN	Organizace spojených národů
UNEP	<i>United Nations Environmental Programme</i> (Program OSN pro životní prostředí)
UNESCO	<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i> (Organizace OSN pro vzdělání vědu a kulturu)
WWF	<i>World Wildlife Fund</i> (Světový fond ochrany přírody)

Předmluva

„Všechny formy života jsou jedinečné a zaslouží si respekt, ať již je jejich užitečnost pro člověka jakákoliv...“

Světová charta přírody

Ochrana rostlinstva a živočišstva se stává v posledních letech velmi aktuálním tématem. Je celkem obvyklé ve vztahu člověka k přírodě, že se lidé začnou zajímat o záležitosti stěžejního významu až v poslední chvíli. Člověk si postupně začíná uvědomovat, že rozhodně není pánem přírody, ale jejím partnerem – partnerem, který mnohdy zavírá oči před znepokojujícími fakty a nekoná, když by měl. Nespornou se však stává skutečnost, že další existence lidstva není možná bez zachování rostlinstva a živočišstva na planetě Zemi.

Jak již napovídá samotný název, náplní této diplomové práce je právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva. Jedná se o oblast, která je upravena v poměrně velkém množství pramenů, jak na celosvětové, tak i regionální, popř. lokální úrovni. Vzrůstající počet právních instrumentů zaměřených na ochranu fauny a flóry svědčí o zvýšeném zájmu o tuto problematiku, na druhou stranu však znesnadňuje celkovou orientaci v právní úpravě a pochopení vzájemných souvislostí. Ochrana fauny a flóry je dnes již nemyslitelná bez kvalitní právní úpravy.

Jaká tedy je současná právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva a je dostatečně účinná, aby byla schopna čelit globálnímu ohrožení fauny a flóry? To jsou otázky, na které se budu snažit ve své diplomové práci najít odpovědi. Práce tak podává přehled aktuální právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva. Orientovat se ve velkém množství pramenů, které dnes tato oblast zahrnuje, je mnohdy značně obtížné, a proto by snad v tomto ohledu mohla pomoci i dalším zájemcům o tuto problematiku. Pro mne samotnou byla tato diplomová práce zkouškou, zda můj zájem o právní úpravu ochrany přírody je tak velký, abych se v budoucnu vydala tímto směrem.

Diplomová práce je rozdělena do sedmi částí, které jsou podle potřeby systematicky děleny do kapitol, popř. podkapitol.

První část představuje úvod do problematiky věnovaný obecným věcným a právním souvislostem ochrany rostlinstva a živočišstva.

Druhá část je věnována stavu a příčinám ohrožení biologické rozmanitosti druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Jsou zmíněny i hlavní přístupy k ochraně a péči o biologickou rozmanitost.

Třetí část představuje celkový souhrn cílů a nástrojů právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva.

Obsahem **čtvrté části** je právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v mezinárodním právu. První kapitola této části představuje přehled nejdůležitějších pramenů *soft law*. Druhá kapitola je zaměřena na celosvětové mezinárodní úmluvy a protokoly k ochraně fauny a flóry. Třetí kapitola je věnována ochraně rostlinstva a živočišstva v rámci regionálních úmluv, přičemž největší prostor je dán dohodám a memorandumům přijatých podle čl. IV Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů. Dále následuje rozbor nejvýznamnějších evropských regionálních úmluv a specifické právní úpravy ochrany antarktické fauny a flóry v rámci tzv. Antarktického smluvního systému. Závěr třetí kapitoly tvoří problematika ochrany zvířat v lidské péči v úmluvách přijatých v rámci Rady Evropy. Obsahem čtvrté kapitoly je stručné shrnutí právní úpravy ochrany fauny a flóry v mezinárodním právu.

Pátá část je věnována právní úpravě ochrany rostlinstva a živočišstva v rámci evropského komunitárního práva. První kapitola představuje právní normy ochrany volně žijících ptáků. Druhá kapitola této části je zaměřena na právní normy ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Právní normy ochrany druhů *ex situ* jsou obsahem třetí kapitoly. Čtvrtá kapitola podává přehled právních norem, které zajišťují ochranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Pátá kapitola se zabývá právními normami na ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a výrobků z nich. Šestá je věnována právním normám, které se týkají ochrany zvířat v lidské péči. Obsahem závěrečné sedmé kapitoly je stručné shrnutí právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva v evropském komunitárním právu.

Šestá část představuje právní úpravu ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu. První kapitola se věnuje obecné ochraně biodiverzity rostlin a živočichů. Druhá kapitola se zaměřuje na zvláštní ochranu vybraných vzácných a ohrožených rostlin a živočichů. Třetí kapitola podává přehled právní regulace ochrany rostlin a živočichů před vnějšími škodlivými vlivy. Náplní čtvrté kapitoly je ochrana živočichů v rámci myslivosti a rybářství, problematika živočišné výroby včetně včelařství a okrajově je zmíněna i ochrana rostlin v rámci zemědělského a lesního hospodářství. Ochrana a podmínky držení

zvířat v lidské péči jsou tématem páté kapitoly. Šestá kapitola se věnuje závazkům České republiky v ochraně biodiverzity Antarktidy. Obsahem závěrečné kapitoly je shrnutí právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu.

Poslední **sedmá část** představuje závěr, který provádí celkové shrnutí a zhodnocení právní úpravy.

V průběhu celého textu průběžně odkazuji na příslušnou literaturu nebo internetové stránky, z nichž jsem čerpala.

Ve své diplomové práci vycházím z právního stavu dosaženého ke dni 14. března 2009.

1. Úvod

Rostlinstvo a živočišstvo, tedy flóra a fauna, tvoří živou složku životního prostředí, a tudíž i obnovitelné, tj. schopné reprodukce, přírodní zdroje.¹ Zachování jeho existence, jeho ochrana a udržitelné využívání všech jeho složek je elementární podmínkou pro přežití lidstva na planetě Zemi.² Alarmující úbytek biologické diverzity fauny a flóry, který se stává každodenní realitou, představuje pro lidstvo nenahraditelnou a nevyčíslitelnou ztrátu nejen na úrovni biologické, ale i vědecké, estetické a v neposlední řadě i ekonomické. Ochrana biologické rozmanitosti druhů fauny a flóry je tedy v současné době velmi aktuálním tématem, jak na úrovni mezinárodní, regionální, tak i na úrovni jednotlivých států.

Hlavní příčiny ohrožení biologické rozmanitosti jednotlivých druhů fauny a flóry jsou spatřovány v exponenciálním růstu lidské populace, spojeném s úbytkem původních biotopů a změnou přirozených stanovišť, kontaminaci ovzduší, vody a půdy cizorodými látkami, sběru a lovu včetně odchyty za účelem obchodu, introdukci a šíření invazních nepůvodních druhů, případně geneticky modifikovaných organismů a dalších nešetrných zásazích do přírodního prostředí, ke kterým dochází např. při válečných konfliktech.³ To vše však nepředstavuje hrozbu jen pro biologickou rozmanitost rostlinstva a živočišstva, ale i pro budoucí sociální a ekonomický vývoj lidstva.

V důsledku aktuálního stavu biologické rozmanitosti se vzácné, původní, ohrožené či potřebné druhy stávají celosvětově předmětem ochrannářských opatření, včetně stanovení právních nástrojů ochrany.⁴ Z přehledu známých druhů jasně vyplývá, že biologové dosud popsali především druhy nápadné nebo pro člověka významné, o druzích malých, případně žijících skrytým způsobem života víme jen velmi málo. Lidské aktivity však mají celosvětové dopady a mohou jimi být zasaženi i ti živočichové a rostliny, které s člověkem zdánlivě nepřicházejí do kontaktu. Právní regulace se tedy nadále neobejde bez aktuálních vědeckých podkladů, které vyhodnocují stav biologické rozmanitosti na Zemi.

---

¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 376.

² Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 323.

³ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 376.

⁴ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 376.

Zřejmě se však ukazuje, že právní úprava ryze zaměřená na ochranu jednotlivých druhů fauny a flóry je pro zastavení úbytku biologické rozmanitosti naprosto nedostačující, a že pro ochranu rostlinstva a živočišstva je zcela nezbytná i ochrana jejich stanovišť a ekosystémů.

Ochrana rostlinstva a živočišstva je zcela jistě veřejným zájmem, i pokud jejich hodnotu budeme spatřovat pouze v jejich užití jako obnovitelného přírodního zdroje a v jejich významu pro ekonomickou úroveň států. I proto je ochrana rozmanitosti forem života na Zemi jednou z priorit států, které si za tímto účelem vytvářejí potřebné legislativní nástroje.⁵

Je však nutné si uvědomit, že ohrožení biodiverzity má globální charakter, a tak ochrana rostlinstva a živočišstva není jen záležitostí jednotlivých států. Negativní vlivy v jedné lokalitě výskytu rostlin a živočichů mohou zcela zmařit ochranné snahy vyvíjené jinde. Proto je třeba zvlášť zdůraznit, že ochrana fauny a flóry nemůže být pouze záležitostí jednotlivých zemí, nýbrž celých kontinentů. Jen těžko si lze představit realizaci opatření k ochraně migrujících druhů, regulaci mezinárodního obchodu s ohroženými druhy fauny a flóry, úpravu podmínek lovu druhů v mezinárodních vodách a regulaci invazí nepůvodních druhů, bez intenzivní mezinárodní spolupráce;⁶ ta se stala při ochraně biodiverzity zcela zásadní a nevyhnutelná.

V současné době může člověk skutečně zničit cokoli a mnohých případech to také dělá. Je nutné vycházet z faktu, že ochrana fauny a flóry závisí i na úrovni péče o životní prostředí v nejobecnějším pojetí. Další vývoj v oblasti ochrany rostlinstva a živočišstva by měl zajistit rozumné a zodpovědné hospodaření s přírodními zdroji s vědomím odpovědnosti za stav biologické rozmanitosti vůči budoucím generacím. Je žádoucí, aby globální nadvláda člověka s sebou přinesla i globální odpovědnost a respekt vůči všem organismům, které s ním obývají tuto planetu.

---

⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 322.

⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 377.

2. Stav a příčiny ohrožení biologické rozmanitosti

V úvodu této kapitoly pokládám za potřebné vymezit pro tuto diplomovou práci klíčový pojem biodiverzity neboli biologické rozmanitosti.

V Úmluvě o biologické rozmanitosti z roku 1992 je biodiverzita chápána jako „variabilita všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí; zahrnuje diverzitu v rámci druhů, mezi druhy i diverzitu ekosystémů“.⁷

Avšak již v roce 1989 definoval, podle mého soudu velmi zdařile, Světový fond na ochranu přírody (*World Wide Fund for Nature – WWF*) biologickou diverzitu jako „bohatství života na Zemi, miliony rostlin, živočichů a mikroorganismů, včetně genů, které obsahují, a složité ekosystémy, které vytvářejí životní prostředí“.⁸

Z hlediska úrovně se tedy rozlišuje biologická rozmanitost (biodiverzita) ekosystémová, druhová a genetická. Na úrovni druhů zahrnuje veškeré organismy žijící na Zemi a reprezentuje řadu evolučních adaptací druhů na určité životní podmínky. Na úrovni genů představuje genetickou variabilitu v rámci druhu a to jak mezi geograficky oddělenými populacemi, tak mezi jedinci jedné populace. Je nezbytná pro udržení reprodukční vitality druhu, odolnosti vůči nemocem a schopnosti adaptace na změny životních podmínek. Genetická diverzita zdomácnělých zvířat a pěstovaných rostlin je zvláště důležitá pro udržení a zlepšení vlastností druhů využívaných v zemědělství. Na úrovni ekosystémů biologická rozmanitost představuje různorodost ve společenstvech, v nichž druhy žijí, v ekosystémech a krajině, ve kterých tato společenstva existují, a rozmanitost mezi těmito úrovněmi. Z výše uvedeného vyplývá, že každá z úrovní biologické rozmanitosti je nezbytná pro zachování druhů a přirozených společenstev a důležitá pro potřeby člověka.⁹

Po tisíciletí člověk využíval jednotlivé složky životního prostředí ve svůj prospěch. V posledních staletích však s narůstajícím počtem obyvatel Země a technickými možnostmi vedly zásahy do životního prostředí k nepříznivým a nevratným změnám.¹⁰ Lidé pozměnili v uplynulých padesáti letech ekosystémy ve větším měřítku než

---

⁷ Viz čl.2 Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD).

⁸ Viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 36.

⁹ Viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 37.; podrobněji k této problematice viz Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti, MŽP, 2003, str. 4-19., nebo A user's guide to biodiversity indicators, EASAC, 2005, str. 5-14.

¹⁰ Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti, MŽP, 2003, str. 4.

v jakémkoli srovnatelném období v dějinách lidské civilizace, zejména proto, aby uspokojili rychle rostoucí poptávku po potravinách, sladké vodě, stavebním dřevu, vláknech a palivech. Vede to k závažné a z větší části nevratné ztrátě rozmanitosti života na Zemi.¹¹ Jedná se o jeden z nejvýznamnějších globálních problémů životního prostředí současnosti.¹²

Nejvýznamnější změnou struktury ekosystémů je přeměna přibližně jedné čtvrtiny suchozemského povrchu Země na obhospodařované systémy. Na zemědělskou půdu bylo od roku 1945 přeměněno více území než v 18. a 19. století dohromady. Za posledních 20 let zmizelo zhruba 35 % porostů mangrovů, 20 % světových korálových útesů a dalších 20 % bylo znehodnoceno. Odlesňování v tropech v posledních dvou desetiletích probíhalo rychlostí více než 12 milionů hektarů ročně. Rozložení druhů na Zemi je stále homogennější, zejména v důsledku zavlečení nepůvodních druhů, v souvislosti s rostoucím objemem cestování a přepravy. Počet druhů na planetě klesá. Člověk za posledních několik set let urychlil vymírání druhů více než tisícinásobně oproti přirozené rychlosti běžné v dějinách planety.¹³ Odhaduje se, že za posledních 400 let vyhynulo kolem 300 – 350 druhů obratlovců a téměř 400 bezobratlých. Nejlépe sledovanou skupinou jsou savci a ptáci, z nichž v období posledních 400 let ubývá v průměru 20 - 25 druhů za rok.¹⁴ Okolo 12% druhů ptáků, 23% savců, a 32% druhů obojživelníků je současné době ohroženo vyhynutím.¹⁵ U rostlin se odhad v současnosti ohrožených druhů pohybuje mezi 60 000 – 100 000, což představuje přibližně třetinu světové flóry.¹⁶ Snad nejrychleji ubývá organismů v jednom z druhově nejbohatších ekosystémů – v tropických deštných pralesech. Odhaduje se, že v těchto zeměpisných šířkách žije polovina až dvě třetiny druhů. Podobně ohroženy jsou jedinečné biotopy s endemickými druhy na ostrovech.¹⁷

Globálně klesá genetická rozmanitost, zejména u kulturních plodin. Hroubí se tradiční rybí loviště v oceánech. Rostoucí spotřeba masa divokých zvířat a obchod s ním klade zvýšený tlak na mnoho druhů volně žijících živočichů zvláště v Africe a Asii. Teplota

---

¹¹ Millenium Ecosystem Assesment (2005): Ecosystem and human well-being. Synthesis. Island Press Washington, D.C., str. 1-24.

¹² Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II..část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 121.

¹³ Millenium Ecosystem Assesment (2005): Ecosystem and human well-being. Synthesis. Island Press Washington, D.C., str. 1-24.

¹⁴ Roudná, M. : Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti, MŽP, 2003, str. 5.

¹⁵ Millenium Ecosystem Assesment (2005): Ecosystem and human well-being. Synthesis. Island Press Washington, D.C., str. 1-24.

¹⁶ Roudná, M. : Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti, MŽP, 2003, str. 5.

¹⁷ Mezřícký V. (ed.) : Globalizace.1. vydání. Portál, 2003, str. 58.

v polárních systémech je v současné době vyšší než kdykoli za posledních 400 let, což vede k rozsáhlému tání permafrostu a ztenčování mořských ledovců.¹⁸

Na území Evropy neustále dochází k silnému poškozování přírody a zejména k poškozování biologické rozmanitosti. Od roku 1950 ztratila Evropa víc jak polovinu svých mokřadů a většinu zemědělské půdy s vysokou ekologickou funkcí. Narušené jsou i mnohé mořské ekosystémy. Na úrovni biodiverzity druhů hrozí zánik 42 % původních evropských savců, 43 % ptáků, 45 % motýlů, 30 % obojživelníků, 45 % plazů a 52 % sladkovodních ryb. Tyto ztráty či úbytky druhů provází významná ztráta genetické biodiverzity.¹⁹

Úbytek biologické rozmanitosti je konstatován mj. v dokumentech Světového summitu o udržitelném rozvoji, v 6. Akčním programu životního prostředí ES na léta 2002-2010 či ve Strategii ochrany biodiverzity ČR.²⁰

Biologická diverzita je ohrožována nejen nadměrným využíváním rostlin a živočichů jako přírodních zdrojů, ale i člověkem produkovaným znečištěním a aktivitami přetvářejícími životní prostředí, ty budou v souvislosti s očekávaným exponenciálním růstem lidské populace představovat pro další zachování existence fauny a flóry významnou hrozbu.

Za hlavní příčinu současného mizení rostlinných a živočišných druhů je považováno ubývání a změna vhodných stanovišť. Člověk v různých oblastech světa vtiskl pevninám i přímořským oblastem zcela nepřirozený ráz. Vzdávající světová populace vyvíjí neustálý tlak na přeměnu zbývajících divokých ploch na obhospodařované systémy, největším problémem je mýcení zejména v oblasti tropických deštných pralesů. K dalším vlivům patří zejména lov a sběr organismů nebo jejich hubení jako škůdců a konkurentů. Ve druhé polovině 20. století se rozmáhá také nelegální obchod s exotickými druhy rostlin a živočichů; většina z nich patří mezi kriticky ohrožené. Fauna a flóra je také ohrožena úniky nebezpečných odpadů, chemikáliemi užívanými v zemědělství, průmyslovými a komunálními odpady. Mezi nejrizikovější patří znečištění těžkými kovy, radioaktivními prvky a perzistentními organickými látkami, které se všechny v přírodě

---

¹⁸ Millenium Ecosystem Assesment (2005): Ecosystem and human well-being. Synthesis. Island Press Washington, D.C., str. 1-24.

¹⁹ Commision EC (2006): Halting the loss of biodiversity by 2010 – and beyond. Sustaining ecosystem services for human well-being. COM (2006) 216 final, str. 5.

²⁰ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 36.

udržují po dlouhá desetiletí a negativně působí na zdraví rostlin a živočichů.²¹ Nezanedbatelnou hrozbou je ztenčování ozonové vrstvy a kyselá dešť. Globální oteplování, má na existenci fauny a flóry přímý a z převážné míry negativní vliv. Pozemské biomy se nedokážou klimatické změně rychle přizpůsobit a mnohé z nich, zejména lesy mírného pásma, mohou být značně poškozeny. Pravděpodobně nejvíc a bezprostředně jsou ohroženy korálové útesy, které trpí zvýšenou teplotou mořské vody.²² Příčiny ohrožení biologické rozmanitosti lze zhruba shrnout do následujícího přehledu.²³

- rozpad poškozování a ničení původního prostředí,
- nadměrné využívání populací planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů sběrem, lovem či obchodem,
- působení nepůvodních (vetřeleckých) invazních druhů,
- zvýšená koncentrace dusíku v prostředí,
- nemoci,
- probíhající a očekávaná změna podnebí,
- kontaminace prostředí cizorodými látkami (např. havárie ropných tankerů),
- válečné konflikty a občanské války (např. ohrožení goril ve Rwandě během občanské války začátkem 90. let 20. století).

Výše uvedené důvody vedou k ochraně rostlinstva a živočišstva a to i pomocí právních nástrojů v rámci právních systémů jednotlivých států i mezinárodního společenství.

V současné době existují tři hlavní přístupy k ochraně a péči o biodiverzitu.²⁴ V historii nejstarší je druhově orientovaný přístup, který je založen na ochraně jednoho konkrétního druhu, poddruhu a jejich populací nebo skupiny příbuzných nebo jinak spjatých druhů. Mezinárodní úmluvy postavené na druhově orientovaném přístupu regulovaly od samého počátku v drtivé většině pouze rozumné využívání druhů, zejména volně žijících živočichů, člověkem. V průběhu 20. století postupně pronikaly do těchto úmluv i prvky ochrannářské, zejména zásada ochrany druhů a jejich populací v jejich původním přirozeném prostředí. Vybrané exempláře také mohou být umístěny v zoologických a

---

²¹ Bílková, V.: Lední medvědi a jejich ochrana ve vnitrostátním a mezinárodním právu. In České právo životního prostředí 2/2006 (18), str. 28.

²² Mezřícký V. (ed.): Globalizace. 1. vydání. Portál, 2003, str. 43.

²³ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.37.

²⁴ Podrobně viz Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí - vybrané otázky, Masarykova univerzita v Brně, 1997, str. 67-68.; nebo Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.39-45.; nebo Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 12-15.

botanických zahradách, kde se jim dostane přímé ochrany, byť budou vytržené ze svého přirozeného prostředí.²⁵

Mezi cílovými druhy se věnuje tradičně pozornost druhům ohroženým vyhynutím nebo vyhubením. Vyjádření stavu druhu z hlediska jeho ohrožení má tradici především v červených seznamech IUCN – Světového svazu ochrany přírody.²⁶ Červené seznamy a knihy ohrožených druhů fauny a flóry představují významný nástroj ochrany biodiverzity. Jejich nevýhodou je, že nemusejí odrážet aktuální stav početnosti jednotlivých druhů. Vzhledem ke skutečnosti, že je popsán a podrobně prostudován pouze zlomek organismů, nevíme s jistotou, že námi vybrané organismy jsou opravdu nejohroženější, nejvzácnější a ekologicky klíčové.²⁷

Druhým přístupem je přístup územní, jehož cílem je chránit celý ekosystém, a tak poskytnout mimo jiné i ochranu všem druhům v něm žijícím. Většina moderních smluv se tak začala soustřeďovat na ochranu přírodních společenstev a ekosystémů.²⁸ Postupně dochází k vytváření celých soustav chráněných území, jako je například evropská soustava chráněných území Smaragd, NATURA 2000 či biosférické rezervace v rámci programu Člověk a biosféra.

Soustavy těchto chráněných území by měly zahrnovat reprezentativní vzorek biodiverzity podle jejího rozložení na zemském povrchu, toho se však nemusí vždy podařit dosáhnout, ať již z odborných, ekonomických, právních či dokonce politických důvodů. Některá chráněná území se vyhláší *ad hoc*, jiná zase na základě pečlivě vyhodnocených kritérií.²⁹

Určitou nevýhodou tohoto přístupu je, že jednotlivá chráněná území se mohou značně odlišovat kvalitou a efektivitou péče, s jakou zamezují nepříznivým vlivům na biodiverzitu. Dalším faktorem, který je třeba zmínit, je také to, že většina biodiverzity se nachází mimo tato území.³⁰

---

²⁵ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.39.

²⁶ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.39.

²⁷ Vačkář, D.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, České právo životního prostředí 3/2002, str. 50.

²⁸ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.40.

²⁹ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.41.

³⁰ Vačkář, D.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, České právo životního prostředí 3/2002, str. 50.

Výše naznačené nedostatky obou přístupů se snaží odstranit tzv. ekosystémový přístup. Základem je myšlenka, že by se ochrana přírody měla místo populací, druhů a území zaměřit na ekosystémy. Ekosystém znamená „*dynamický komplex společenstev mikroorganismů, rostlin a živočichů a jejich neživého prostředí působící ve vzájemných vazbách jako funkční jednotka*“.³¹

Ekosystémový přístup uznává, že lidé se svou kulturní rozmanitostí jsou nedílnou součástí mnoha ekosystémů.³² Uvedená strategie se proto pokouší odstraňovat umělé překážky mezi ekonomikou, společenskými vědami a ekologií a je nezbytná pro dosažení společensky přijatelné rovnováhy mezi ochranou biodiverzity, udržitelným využíváním jejích složek a rozdělováním výnosů s nich plynoucích.³³ Ekosystémový přístup předem nevylučuje jiné přístupy v péči o rostlinstvo a živočišstvo jako jsou chráněná území nebo programy na ochranu jednotlivých druhů planě rostoucích rostlin nebo volně žijících živočichů. Spíše by měl zahrnovat všechny uvedené přístupy a další metodiky tak, aby se mohl vyrovnat složitosti ochrany a péče o biodiverzitu a udržitelného využívání jejích složek. Proto neexistuje a ani nemůže existovat jediný univerzální způsob, jak ekosystémový přístup vlastně realizovat.³⁴

---

³¹ Viz čl. 2 Úmluvy o biodiverzitě (CBD).

³² Plesník, J. - Roth, P. Global Biodiversity Outlook. Secretariat of CBD Montreal 2001- Biologická rozmanitost na Zemi: Stav a perspektivy. Nakladatelství Scientia, spol.s. r. o., Praha 2004, str.84-85.

³³ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str.39.

³⁴ Plesník, J. - Roth, P. Global Biodiversity Outlook. Secretariat of CBD Montreal 2001- Biologická rozmanitost na Zemi: Stav a perspektivy. Nakladatelství Scientia, spol.s. r. o., Praha 2004, str. 84-85.

3. Cíle a nástroje právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva

Při bližším rozboru právních úprav ochrany rostlinstva a živočišstva v pramenech mezinárodního práva životního prostředí, evropského komunitárního práva a českého národního práva můžeme vysledovat určité cíle, kterých se právní úpravy snaží dosáhnout. Tyto cíle pak lze shrnout zhruba do následujícího přehledu:³⁵

1) Ochrana druhů a populací volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a jejich prostředí:

- a) snížení míry ohrožení druhové biodiverzity,
- b) záchrana kriticky ohrožených druhů živočichů a rostlin,
- c) ochrana druhů včetně jejich stanovišť a ekosystémů,
- d) zabránění invaze nepůvodních (vetřeleckých) druhů,
- e) zajištění udržitelného využívání populací.

2) Ochrana typů přírodních stanovišť:

- a) snížení či zpomalení míry rozpadu, ničení a poškozování přírodních stanovišť,
- b) zvláštní ochrana vzácných či ohrožených typů přírodních stanovišť,
- c) zajištění udržitelného využívání přírodních zdrojů.

3) Ochrana a péče o biologickou rozmanitost:

- a) druhovou,
- b) genetickou,
- c) ekosystémovou.

4) Zachování biologické rovnováhy v ekosystémech, s důrazem na vázanost vzájemné existence jednotlivých rostlinných a živočišných druhů.

5) Ochrana jedinců držených v lidské péči (týká se živočichů):

- a) proti týrání,
- b) zajištění životní pohody zvířat (welfare),
- c) nakládání se zvířaty,
- d) ochrana před nemocemi.³⁶

---

³⁵ Podrobně viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 39-45; nebo Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 12-17.

³⁶ Viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 43-44; nebo Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 15-16.

Naplňování výše uvedených cílů právních úprav je dosahováno určitými typy nástrojů. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v pramenech mezinárodního, komunitárního a českého národního práva životního prostředí zakotvuje obvykle následující formy ochrany (v závorkách uvádím příklad konkrétního pramene právní úpravy):

- **ochrana biodiverzity** (Úmluva o biologické rozmanitosti, Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti, Směrnice Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny);
- **regulace mezinárodního obchodu s ohroženými druhy** (Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin - CITES, Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, zákon č.100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů);
- **ochrana migrujících druhů** (Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Směrnice č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny);
- **úprava podmínek využívání druhů a jejich populací** – zejména prostřednictvím lovu, odchyty, sběru³⁷ (Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti);
- **ochrana druhů *in situ*** – jedná se o ochranu v rámci stanovišť a biokoridorů (Úmluva o biologické rozmanitosti, Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny);
- **ochrana *ex situ*** – jedná se o ochranu mimo původní biotop (Úmluva o biologické rozmanitosti, Směrnice Rady č. 1999/22/ES, o zoologických

---

³⁷ Podrobněji k této problematice viz Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí - vybrané otázky. Masarykova univerzita v Brně, 1997, str. 68-69.

zahradách, zákon č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů);

- **regulace (zejména prevence) invazí geograficky nepůvodních druhů** (Úmluva o biologické rozmanitosti, Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Madridský protokol o životním prostředí ke Smlouvě o Antarktidě);
- **úprava podmínek a kontrola nakládání s jedinci zvířat v lidské péči** (Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu, Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely, Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě);
- **ochrana určitých přírodních společenstev** (Úmluva o ochraně mokřadů majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny);
- **ochrana a udržitelné využívání přírodních jevů, útvarů a lokalit a typů přírodních stanovišť** (Úmluva o světovém kulturním a přírodním dědictví, Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Směrnice Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny);
- **podmínky vytváření spojitých soustav chráněných území** (Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Směrnice Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).³⁸

---

³⁸ Čerpáno z Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 44-45; nebo Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 16-17.

4. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v mezinárodním právu

Mezinárodní právo hraje na úseku ochrany rostlinstva a živočišstva klíčovou roli. Nezastupitelným se stává při ochraně migrujících druhů, celosvětově i regionálně ohrožených a vzácných druhů a ohrožených a vzácných typů přírodních stanovišť a ekosystémů.

Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva, resp. biologické rozmanitosti, je na úrovni mezinárodního práva řešena především mezinárodními úmluvami a protokoly k těmto mezinárodním úmluvám, ale také prameny *soft law*, jejichž význam vzrostl zejména v poslední době. Z hlediska pramenů lze konstatovat, že v současné době neexistuje kodifikace práva ochrany rostlinstva a živočišstva. Ani Úmluvu o biologické rozmanitosti nelze považovat za kodifikaci práva v oblasti péče o biodiverzitu. Nicméně obsahuje zásady, nástroje a pravidla chování smluvních stran v oblasti péče o biologickou rozmanitost, které se staly základem pro přijímání právně závazných i nezávazných norem v oblasti ochrany a péče o biodiverzitu v mnohých zemích světa.³⁹

V oblasti mezinárodní ochrany fauny a flóry sehrávají základní roli, vedle mezinárodních vládních a nevládních organizací, především státy. Na jedné straně to jsou právě státy, které rozhodují o uzavření mezinárodních smluv a na druhé straně jejich chování v mezinárodních vztazích je konstitutivní pro vznik mezinárodněprávního obyčeje. Spolupráce jednotlivých států se při řešení globálního ohrožení biodiverzity stává nezastupitelnou, již pro ten samotný fakt, že přírodní realita nerespektuje hranice národních států.

Vedle států se při ochraně biologické rozmanitosti stále více prosazují již zmíněné mezinárodní vládní organizace. Jedná se zejména o organizace a programy v rámci OSN, popř. k OSN přidružené organizace. V rámci samotné OSN se otázkami ochrany životního prostředí zabývá především UNEP (Program OSN pro životní prostředí - United Nations Environmental Programme – UNEP). Neméně významnou úlohu sehrává UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Organizace OSN pro vzdělávání, vědu a kulturu), pod jehož záštitou fungují Úmluva o světovém a kulturním dědictví, Úmluva o mezinárodních mokřadech majících význam

---

³⁹ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 46.

zvláště jako biotopy vodního ptactva, program Člověk a biosféra (Man and Biosphere). Neopomenutelná je činnost Programu OSN pro rozvoj (United Nations Development Programme, UNDP), Světového fondu životního prostředí (Global Environment Facility Fund, GEF), Evropské hospodářské komise (Economic Commission for Europe) a Organizace pro výživu a zemědělství (Food and Agriculture Organization, FAO). V rámci FAO byla přijata např. Úmluva o mezinárodní ochraně rostlin, Mezinárodní dohoda o rostlinných genetických zdrojích.

V tomto příkladném výčtu nelze opomenout působení jedné organizace nespádající do rámce OSN, tj. Rady Evropy. Rada Evropy zaštiťuje např. Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť a dále sérii úmluv v oblasti ochrany zvířat v lidské péči.

Vedle mezinárodních vládních organizací sehrává stále významnější roli na poli ochrany fauny a flóry řada mezinárodních nevládních organizací. Mezi ty nejprestižnější patří Světový svaz ochrany přírody (IUCN), Světový fond na ochranu přírody (WWF), mezinárodní organizace na ochranu ptáků BirdLife International a mezinárodní organizace na ochranu mokřadů Wetlands International.

4.1. Prameny typu soft law

Mezi tzv. prameny typu *soft law* se v první řadě řadí celosvětové deklarace a plány vzešlé především z konferencí OSN o životním prostředí (Konference OSN o lidském životním prostředí, Stockholm, 1972; Konference OSN o životním prostředí a udržitelném rozvoji, Rio de Janeiro, 1992 a Konference OSN o udržitelném rozvoji, Johannesburg, 2002). Tyto dokumenty obsahují pravidla chování států, ale při jejich nedodržení nenastupuje žádná odpovědnost ani jiný donucovací mechanismus. Často se stávají podnětem ke sjednání mezinárodní smlouvy nebo náhradním řešením, v případě že k sjednání mezinárodní úmluvy schází potřebná shoda. Domnívám se, že mezi nejvýznamnější dokumenty v této oblasti lze zařadit **Stockholmskou deklaraci o životním prostředí člověka** z roku 1972, jež obsahuje řadu zásad, které se staly základem mezinárodního práva ochrany životního prostředí, např. zásada 21 přiznává každému státu suverénní právo užívat přírodní zdroje v rámci svého území v souladu se svojí národní politikou, ale na druhou stranu stanoví odpovědnost každého státu za to, že aktivity v rámci jeho jurisdikce nepoškodí životní prostředí jiného státu nebo území, které se nachází za jeho

hranicemi. Dále je třeba zmínit **Deklaraci o životním prostředí a udržitelném rozvoji** z roku 1992, zavádějící pojem trvale udržitelného rozvoje a **Agendu 21** z roku 1992, která předkládá zásady přístupu k ochraně biologické rozmanitosti. Nezanedbatelná je **Světová charta přírody** z roku 1982. Mnoho z jejích principů později našlo své nezastupitelné místo v důležitých mezinárodních smlouvách nebo národních právních rádech.⁴⁰

Vedle celosvětových deklarácí a plánů hrají na úseku ochrany fauny a flóry významnou roli i mezinárodní programy a strategie. Jedná se především o vytváření sítí významných přírodních území a programy péče o tato území, např. v rámci mezivládního programu UNESCO **Člověk a biosféra** (*Man and Biosphere – MAB*) či v rámci **soustavy Smaragd** (*Emerald Network*), která vznikla v návaznosti na Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť. Mezi významné regionální programy lze zařadit dále **Celoevropskou strategii biologické a krajinné rozmanitosti** (*Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy – PEBLDS*), které se však dostává poměrně malé politické podpory.

4.2. Mezinárodní úmluvy globálního charakteru

Mezinárodní úmluvy v oblasti ochrany fauny a flóry vytváří široký rámec právní úpravy pro tuto problematiku. Právní úprava je na úrovni mezinárodního práva roztržena do několika stovek právních norem. Některé úmluvy se soustředí na ochranu druhů, jiné se zaměřují na ochranu stanovišť, popř. celých ekosystémů. Následující přehled se zabývá nejvýznamnějšími globálními úmluvami, tzv. „velkou pětkou“, mnohostranných celosvětových úmluv, které tvoří pilíře současného mezinárodního práva v oblasti ochrany rostlinstva a živočišstva.

Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat*)⁴¹ byla podepsána dne 2. února 1971 v íránském městě Ramsaru (podle místa podpisu nazývaná také jako **Ramsarská úmluva**), v platnost vstoupila v roce 1975.

---

⁴⁰ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 111.

⁴¹ Česká republika je signatářem úmluvy, vyhlásila ji pod č.396/1990 Sb.

Současné znění Úmluvy bylo nejprve upraveno Protokolem z Paříže (1982), který umožnil přijímat změny úmluvy a dále Dodatky z Reginy (1987), ty se týkaly zejména orgánů Ramsarské úmluvy a vstoupily v platnost dne 1. května 1994. Ke dni 4. února 2009 se do spolupráce na ochranu mokřadů dle Ramsarské úmluvy zapojilo již 158 států.⁴² Sekretariát úmluvy sídlí ve Švýcarském Glandu.

Ramsarská úmluva byla jako první založena na myšlence, že ochrana ohrožených druhů by se měla soustředit na jejich stanoviště. Mimořádně přispěla k uznání významu mokřadů a usměrnila jejich racionální využívání.⁴³

Cílem Úmluvy je zajistit co nejširší ochranu mokřadům, jako zdrojům velkých hospodářských, kulturních, vědeckých a rekreačních hodnot, jejichž ztráta by byla nenahraditelná.⁴⁴ Předmětem ochrany jsou A) **mokřady**⁴⁵ a B) **vodní ptactvo na mokřady vázané**.⁴⁶ Obecně mokřady představují jakousi přechodovou zónu mezi trvale vodním a trvale suchozemským prostředím. Úmluva obsahuje nástroje na ochranu mokřadů a vodních ptáků na ně vázaných. Členský stát Ramsarské úmluvy je povinen zařadit alespoň jeden mokřad, významný jako biotop vodního ptactva, do **Seznamu mokřadů mezinárodního významu** (*List of Wetlands of International Importance*).⁴⁷ Seznam mokřadů mezinárodního významu je průběžně aktualizován, v současné době obsahuje již 1 831 mokřadů o celkové rozloze 170 milionu ha.⁴⁸

V rámci Ramsarské úmluvy je veden též **Seznam ohrožených mokřadů**. Jedná se o přehled mokřadů mezinárodního významu, v nichž došlo, dochází nebo může dojít ke změnám jejich ekologického charakteru v důsledku lidské činnosti a tím, k jejich ohrožení, případně zničení. Nahlášení takové skutečnosti sekretariátu Úmluvy je povinností každé smluvní strany. Sekretariát pak ve spolupráci s odborníky i politiky hledá vhodné řešení nastalé situace. Z Ramsarské úmluvy vyplývají pro její signatáře následující hlavní závazky:⁴⁹

---

⁴² www.ramsar.org

⁴³ Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí - vybrané otázky. Masarykova univerzita v Brně, 1997, str. 74-75.

⁴⁴ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2007, str. 326

⁴⁵ Podle čl.1 Ramsarské úmluvy se mokřadem rozumí území s močály, rašeliništi a vodami stojatými i tekoucími, přirozenými i umělými, sladkými i slanými, jejichž hloubka při odlivu nepřesahuje šest metrů.

⁴⁶ Podle čl.1 Ramsarské úmluvy se vodním ptactvem rozumí ptactvo ekologicky vázané na mokřady.

⁴⁷ Česká republika nahlásila na seznam dosud 12 mokřadních lokalit např. Krušnohorská rašeliniště, Šumavská rašeliniště, Krkonošská rašeliniště, Lednické rybníky atd.

⁴⁸ www.ramsar.org

⁴⁹ Podrobněji viz Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II.část (zvláštní).

Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 129.; nebo Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 127.

- 1) určit na svém území alespoň jeden vhodný mokřad pro zařazení do Seznamu mokřadů mezinárodního významu,
- 2) formulovat a realizovat plánování tak, aby podporovalo ochranu mokřadů zahrnutých v seznamu a jejich rozumné využívání,
- 3) podporovat ochranu mokřadů a vodního ptactva zřizováním přírodních rezervací bez ohledu na to, zda jde o mokřady zařazené do Seznamu mokřadů mezinárodního významu, a přijímat přiměřená ochranná opatření,
- 4) spolupracovat s dalšími smluvními stranami dohody, zejména pokud se jedná o lokality zasahující na území více států,
- 5) podporovat výzkum a péči o mokřady a vzájemnou informovanost o aktuálním stavu těchto přírodních stanovišť.

Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*) byla podepsána v rámci UNESCO dne 16. listopadu 1972 v Paříži a vstoupila v platnost koncem roku 1975.⁵⁰

Cílem Úmluvy je ochrana přírodních oblastí a kulturních památek výjimečné hodnoty, které prohlašuje za součást světového dědictví lidstva (*world heritage*), s cílem zachování a předávání kulturního a přírodního dědictví budoucím generacím.⁵¹

Předmětem ochrany je **A) kulturní dědictví** a **B) přírodní dědictví**. Úmluva do kulturního dědictví zařazuje památníky (architektonická, sochařská a malířská díla, prvky či struktury archeologické povahy, nápisy, jeskynní obydlí atd.), skupiny budov (oddělených či spojených) a lokality (kombinovaná díla přírody a člověka, oblasti archeologických nálezů výjimečné světové hodnoty). Do přírodního dědictví zařazuje **přírodní jevy** (fyzické a biologické útvary nebo jejich skupiny, mající světovou hodnotu z hlediska estetického či vědeckého), **geologické a fyziogeografické útvary** (přesně vymezené oblasti, tvořící přirozené místo výskytu ohrožených druhů zvířat a rostlin výjimečné hodnoty) a **přírodní lokality** (přírodní oblasti světové hodnoty z hlediska vědy, péče o zachování přírody nebo přírodní krásy). V případě kandidátů na zapsání do Seznamu přírodního dědictví se mimo jiné při výběru přihlíží ke skutečnosti, že jde o lokalitu přirozeného výskytu ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě

---

⁵⁰ Česká republika je smluvní stranou, text úmluvy s oznámením o přístupu byl publikován pod č. 159/1991 Sb.

⁵¹ Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II.část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 130.

rostoucích rostlin výjimečné světové hodnoty.⁵² Kromě kulturního a přírodního dědictví byla v rámci Úmluvy zavedena i kategorie **tzv. smíšeného dědictví**, které zahrnuje lokality významné jak z přírodovědeckého, tak kulturního hlediska.

Členské státy úmluvy navrhují do **tzv. Seznamu světového dědictví** jednotlivé památky a lokality. O jejich zařazení na Seznam světového dědictví rozhoduje **Výbor pro světové dědictví**, v případě přírodního dědictví po konzultaci se Světovým svazem ochrany přírody (IUCN).⁵³ Druhým ze seznamů vedených při úmluvě je **Seznam lokalit světového dědictví v nebezpečí**, obsahující lokality ze Seznamu světového dědictví, kterým hrozí vážné a zvláštní nebezpečí a jejichž zachování vyžaduje rozsáhlá ochranná opatření.⁵⁴

Celkově bylo ke dni 6. února 2009 na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví zapsáno 679 kulturních, 174 přírodních a 25 smíšených památek celkem ze 145 zemí světa.⁵⁵ Na seznamu přírodních památek jsou např. Velký bariérový útes, Cacadu National Park, Kilimandžáro, National Park Serengeti, Grand Canon, Plitvická jezera v Chorvatsku atd.⁵⁶

Úmluva zřizuje **Fond světového dědictví**, určený pro podporu a realizaci cílů v rámci ochrany světového dědictví. O přidělení prostředků rozhoduje Výbor pro světové dědictví.

Úmluva ukládá smluvním stranám, aby učinily potřebná legislativní, administrativní, finanční a technická opatření, včetně vědeckého výzkumu a vzdělávání a informovanosti veřejnosti, za účelem ochrany a zachování, případně obnovy součástí světového dědictví. Úmluva klade zejména důraz na mezinárodní spolupráci.

V pravidelných intervalech jsou povinnosti členských států Výborem pro světové dědictví kontrolovány a v případě zjištění porušení či nesplnění závazků může dojít i k uplatnění postupu, na jehož konci může být lokalita či památník ze Seznamu světového dědictví vyškrtnut.⁵⁷

---

⁵² Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 129.

⁵³ Z památek přírodních dosud za ČR nebyla zapsána žádná lokalita, zatímco na seznam kulturních památek celkem 12.

⁵⁴ Jedná se např. o národní park souostroví Galapágy.

⁵⁵ Viz whc.unesco.org

⁵⁶ Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II. část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 130-131.

⁵⁷ Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 73.

Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*), známá také jako **Washingtonská úmluva** nebo pod anglickou zkratkou **CITES**, byla podepsána v rámci UNEP ve Washingtonu v roce 1973 a účinnosti nabyla v roce 1975.⁵⁸ Až dosud se smluvními stranami úmluvy stalo 175 zemí světa.⁵⁹ Podle statistických údajů sekretariátu CITES je využívání divoké přírody pro účely mezinárodního obchodu druhou nejzávažnější příčinou ubývání druhů na naší planetě, a to hned za ničením přirozených stanovišť.⁶⁰ Vývozními oblastmi jsou regiony s vysokou druhovou biodiverzitou, tedy Střední a Jižní Amerika, Afrika a Asie a hlavními dovozními oblastmi jsou Severní Amerika, Evropa, Dálný Východ a Austrálie. Nejčastěji se obchoduje s kůžemi a kožešinami, loveckými trofejemi, výrobky ze slonoviny, tradiční přírodní medicínou, živými exotickými ptáky, plazy, obojživelníky, mušlemi a mořskými korály, kaktusy, sukulenty, orchidejemi a vzácným tropickým dřevem. Existuje rovněž značně rozsáhlý nelegální obchod s živou přírodou. Co do zisků je ilegální obchod s faunou a flórou třetím nejvýnosnějším obchodem na světě hned za obchodem s drogami a zbraněmi.⁶¹ Z hlediska boje proti nelegálnímu obchodu s ohroženými druhy je významná velmi dobrá spolupráce CITES s Interpolem.

CITES není obchodní dohodou, ale dohodou na ochranu biodiverzity, a to jednou z celosvětově nejvýznamnějších. Jde o vládní dohodu, která je významně podporována mezinárodními nevládními organizacemi, jako je IUCN, WWF a mnoho dalších.

Účelem CITES je postavit mezinárodní obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami pod společnou kontrolu všech zemí světa, aby se docílila ochrana ohrožených druhů fauny a flóry před úplným vyhynutím nebo vyhubením ve volné přírodě vlivem bezohledného získávání pro neobchodní účely. Smyslem CITES tedy není zamezit obchodu s živočichy a rostlinami. Zásadní je, podle mého názoru, možnost uvalení sankcí proti smluvní straně, která neplní své závazky podle CITES, jedná se např. o omezení přístupu na trh, bojkot vývozu atd. Předmětem ochrany CITES je v současné době asi **5000 druhů živočichů** a **28 000 druhů rostlin**.⁶² Pro účely odstupňování a

---

⁵⁸ Úmluva vstoupila v platnost pro ČSFR dne 28.5. 1992, Sdělení FMZV č. 572/1992 Sb.

⁵⁹ www.cites.org

⁶⁰ Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a prováděcí a související předpisy s komentářem, Linde Praha a.s., 2005, str. 11.

⁶¹ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 132.

⁶² www.cites.org

odlišení právního režimu se druhy rozdělují do tří příloh úmluvy CITES podle stupně ohrožení.

Podmínky, které musí být současně splněny pro výběr těchto druhů jsou následující. Musí se jednat o volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny (CITES se tedy nevztahuje na domestikovaná zvířata a kulturní rostliny), dále o ohrožené nebo potenciálně ohrožené na přežití ve volné přírodě a konečně třetí podmínkou je, že existuje poptávka ze strany mezinárodního obchodu.

Příloha I zahrnuje všechny druhy bezprostředně ohrožené vyhubením. S takovými lze komerčně nakládat jen výjimečně, za přísných administrativních a kontrolních opatření.

Příloha II je tvořena druhy, které by se ohroženými vyhubením mohly stát, kdyby mezinárodní obchod s nimi nebyl podřízen přísným opatřením a druhy, které jsou s nimi zaměnitelné. Účinným nástrojem pro regulaci obchodu s druhy zařazenými v Přílohách I a II je zavádění vývozních kvót, o kterých rozhoduje konference smluvních stran CITES.

Příloha III obsahuje druhy, u nichž jednotlivé smluvní strany prohlásí, že v mezích jejich právní svrchovanosti jsou předmětem opatření, které mají preventivně omezit či zabránit jejich nadměrnému odebírání z volné přírody.

Klíčovým pro úmluvu CITES je pojem „**exemplář**“, kterým se rozumí živý nebo neživý volně žijící živočich nebo planě rostoucí rostlina, jakákoliv část těla nebo výrobek z nich a nebo věc nebo výrobek, který v názvu nebo jinak deklaruje, že obsahuje chráněný druh podle CITES.

Úmluva CITES je prováděna jednotlivými stranami úmluvy, prostřednictvím k tomu zmocněných úřadů, tzv. výkonných, vědeckých a kontrolních orgánů (včetně ukládání sankcí).

Úmluva vytvořila celosvětovou síť, která kontroluje mezinárodní obchod s ohroženými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami. Každou mezinárodní zásilku musí doprovázet buď zvláštní povolení - **tzv. CITES permit** (v případě druhů bezprostředně ohrožených vyhubením nebo chráněných druhů), či potvrzení (v případě méně přísně chráněných druhů), která jsou vydávána výkonnými orgány jednotlivých stran a jsou kontrolována celními orgány všech zemí úmluvy, které daný obchod právě uskutečňují. Povolení či potvrzení může být vydáno jen tehdy, potvrdí-li vědecký orgán, že odběrem rostliny nebo živočicha z přírody nedošlo k ohrožení druhu vyhubením. **CITES permit**

je tedy i dokladem toho, že vývoz nebo dovoz určité zásilky, která obsahuje rostliny nebo živočichy, je v pořádku z hlediska ochrany přírody.⁶³

Podle mého mínění je úmluva CITES zcela jedinečná v oblasti uplatňování sankcí. Zajímavým je např. doporučení Stálého výboru úmluvy členským státům neakceptovat vydaná povolení k vývozu exemplářů CITES u těch států, které nezřídily národní vědecké orgány CITES či opatření ve formě hrozeb obchodních omezení.⁶⁴

Klady zavedení právního režimu CITES jsou spatřovány v regulaci snižování biologické rozmanitosti, účinném prosazování druhové ochrany v jednotlivých státech, výměně informací a prohloubení mezinárodní spolupráce. Naopak nedostatkem je zdlouhavé administrativní řízení, rozsáhlý byrokratický aparát, zvyšování poptávky a cen na černém trhu

Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals - CMS*) byla sjednána v roce 1979 v rámci UNEP v Bonnu a v platnost vstoupila v roce 1983.⁶⁵ Současné době má tato úmluva 110 smluvních stran.⁶⁶ Podle místa sjednání též nazývaná jako **Bonnská úmluva**. Jedná se o jednu z nejdůležitějších světových úmluv týkajících se ochrany biologické rozmanitosti. Jejím cílem je ochrana ohrožených druhů, především ptáků, netopýrů a ostatních migrujících živočichů, včetně mořských, v celém areálu jejich rozšíření a zejména na tahových cestách a zastávkách. Hlavní nástroje naplňování cílů Úmluvy představují 1) podpora a propagace výzkumu, 2) zajištění bezprostřední ochrany druhů zahrnutých v příloze I Bonnské úmluvy, zejména ochranou a obnovou přírodních stanovišť a zamezením šíření geograficky nepůvodních invazních druhů, 3) uzavírání dílčích dohod a memorand o porozumění k ochraně jednotlivých ohrožených druhů, uvedených v příloze II Bonnské úmluvy, kterými se vytváří prostor pro užší spolupráci zemí v jednotlivých regionech.

Bonnská úmluva rozlišuje dvě kategorie migrujících živočichů. **Příloha I** uvádí migrující druhy, kterým hrozí vyhubení v celém areálu rozšíření nebo v jeho významné části. Areálem rozšíření se podle úmluvy rozumí suchozemské a vodní plochy, které daný druh překračuje či přelétá v rámci své běžné migrační trasy a dále místa, kde se zdržuje před

---

⁶³ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2007, str. 330.

⁶⁴ Podrobněji viz Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 73.

⁶⁵ Česká republika je smluvní stranou, úmluva byla publikována pod č. 127/1994 Sb.

⁶⁶ www.cms.int

migrací nebo po návratu z ní. Smluvní strany mají v takových lokalitách zakázat lov, odchyt, sběr, rušení a plašení živočichů. **Příloha II** zahrnuje migrující druhy s nepříznivým stavem z hlediska jejich ochrany. Pro tyto druhy lze podle čl. IV.3 uzavírat regionální dohody s cílem obnovy či zachování příznivého stavu těchto druhů. Podle čl. IV.4 lze uzavírat dohody i pro další migrující druhy, které zatím nejsou uvedeny v přílohách úmluvy, pokud vědecké studie prokáží, že by mezinárodní spolupráce při jejich ochraně byla prospěšná.⁶⁷

Úmluva o biologické rozmanitosti (*CBD- Convention on the Biological Diversity*), nazývaná též jako **Úmluva o biodiverzitě**, byla přijata v červnu roku 1992. Platnosti nabyla v roce 1993.⁶⁸ Signatářem je v současné době celkem 191 států včetně Evropských společenství.⁶⁹ Úmluva o biodiverzitě zaujímá mezi mnohostrannými mezinárodními úmluvami výjimečné postavení. Jejím cílem je ochrana biodiverzity, tedy rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů, jejich genetického základu a různorodosti ekosystémů. Úmluva o biologické rozmanitosti je založena na třech pilířích, jimiž jsou 1) ochrana biodiverzity, 2) trvale udržitelné využívání složek biodiverzity a 3) rovnoměrné a spravedlivé rozdělení přínosů, plynoucích z využívání genetických zdrojů, včetně odpovídajícího přístupu ke genetickým zdrojům.⁷⁰ Právě zdůrazněním udržitelného využívání složek biologické rozmanitosti se Úmluva o biodiverzitě odlišila od dosavadních úmluv na ochranu fauny a flóry, které byly založeny na koncepci zákazů nebo regulace využívání přírodních zdrojů.

Primární zásadou Úmluvy je zásada **ochrany přírody in situ**⁷¹, tj. že se formy života mají uchovávat tam, kde se vyskytují přirozeně, neboli na místě samém, ve volné přírodě. V případě, kdy cenné živé organismy a jejich prostředí nelze z nějakých důvodů uchovat na místě samém, nastupuje druhotná zásada - **ochrana ex situ**⁷², tedy ochrana a záchranná opatření mimo místo přirozeného výskytu, realizovaná nejčastěji v zoologických a botanických zahradách, arboretech, akváriích, genových bankách,

---

⁶⁷ O konkrétních regionálních dohodách a memorandech o porozumění přijatých na základě čl.IV.3 a čl.IV.4 Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů pojednávám v kapitole 4.4.1.

⁶⁸ Pro Českou republiku nabyla platnosti v roce 1994, vyhlášena byla pod č. 134/1999 Sb.

⁶⁹ www.cbd.int

⁷⁰ Podrobně k Úmluvě o biologické rozmanitosti viz např. Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 158-183; nebo Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006, str. 31-42.

⁷¹ Viz čl. 8 Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD).

⁷² Viz čl. 9 Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD).

záchranných stanicích, ale i záchranným přenosem v rámci volné přírody z jedné lokality do jiné.⁷³

Úmluva o biologické rozmanitosti je rámcovou úmluvou, která vytváří prostor pro přijímání prováděcích protokolů a akčních strategií, přičemž klade důraz na spolupráci mezi státy, mezivládními i nevládními organizacemi a soukromým sektorem. Nestanoví přesně definované cíle a postupy, ale nechává volnost jednotlivým smluvním stranám k výběru priorit a opatření, odpovídacích situaci v dané zemi.

Smluvní strany se zavazují k řadě opatření obecné i konkrétní povahy, zejména k přípravě plánů ochrany a rozumného využívání druhového bohatství, provedení průzkumu zdrojů a zahrnutí těchto plánů do národních strategií a koncepcí rozvoje. Dále vyhlásí a zabezpečí zákonnou ochranu ohrožených druhů i jejich stanovišť a budou podporovat opatření na ochranu a udržitelné využívání biodiverzity, jakými jsou např. výzkum, výchova, osvěta. Úmluva je založena na principech mezinárodní spolupráce, trvale udržitelného rozvoje, prevence a předběžné opatrnosti. Smluvní strany se zavazují i k podpoře opatření řešících otázky přínosů z využívání genetických zdrojů, přístupu k odpovídajícím biotechnologiím a jejich přenosu a výměně. Shromažďování, vyhodnocování a rozšiřování potřebných informací by měl při naplňování CBD zabezpečovat mechanismus výměny informací (tzv. Clearing House Mechanism).

Jak již bylo uvedeno výše lze k Úmluvě o biologické rozmanitosti v případě potřeby a shody přijímat prováděcí protokoly. Zatím prvním byl **Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti** (*Cartagena Protocol on Biosafety - CPB*), ten vstoupil v platnost v roce 2003.⁷⁴ Dále se uvažuje o přijetí protokolu o ochraně původní fauny a flóry před nepůvodními invazními druhy.

Cílem Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti je v souladu s přístupem založeným na zásadě předběžné opatrnosti podle čl. 15 Deklarace o životním prostředí a rozvoji přispět k zajištění přiměřené úrovně ochrany v oblasti bezpečného přenosu a využívání živých modifikovaných organismů vzniklých použitím moderních biotechnologií, které mohou mít nepříznivé účinky na zachování a udržitelné využívání biologické rozmanitosti, a na nakládání s těmito organismy, s přihlédnutím k rizikům pro lidské zdraví, a zaměřit se zejména na převoz přes hranice jednotlivých států.⁷⁵

---

⁷³ Viz Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2.vydání, C.H.Beck, Praha, 2007, str. 333-334.

⁷⁴ Česká republika podepsala Cartagenský protokol o biologické bezpečnosti v roce 2000 a ratifikovala jej v roce 2001, byl publikován pod č. 89/2005 Sb.m.s.

⁷⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2.vydání, C.H.Beck, Praha, 2007, str.334.

4.3. Nejvýznamnější mezinárodní úmluvy regionálního charakteru

4.3.1. Mnohostranné regionální úmluvy o stěhovavých druzích

Jedná se o regionální dohody a memoranda o porozumění, k záchraně a ochraně migrujících živočichů, přijaté na základě čl. IV.3 a čl. IV.4 Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů. V současnosti jsou v platnosti téměř dvě desítky těchto úmluv.

Dohoda o ochraně populací evropských netopýrů⁷⁶ (*Agreement on the Conservation of Populations of European Bats – EUROBATS*) byla podepsána v roce 1991 a vstoupila v účinnost v roce 1994.⁷⁷ Dohoda se týká ochrany savců – 45 druhů čeledi netopýrovitých (*Vespertilionidae*) a vrápenovitých (*Rhinolophidae*), vyskytujících se nejen v Evropě, ale i neevropských areálových státech. Jde o druhy, ohrožené ničením jejich stanovišť, rušením a škodlivými chemickými látkami používanými v zemědělství – pesticidy – proti hmyzu, kterým se netopýři a vrápeni živí.⁷⁸

Na prvním místě dohoda zakazuje úmyslný odchyt, držení a zabíjení netopýrů s výjimkou situace, kdy oprávněný orgán vydá předchozí souhlas k takové činnosti. Smluvní strany se dále zavazují, že určí lokality, významné pro zachování netopýrů (stanoviště, zimoviště, shromaždiště) a těm stejně jako ohroženým populacím těchto živočichů poskytnou účinnou ochranu. Státy mají podporovat výzkumné programy, jejich koordinaci a dostatečnou informovanost veřejnosti. Zvláštní pozornost má být věnována dopadům používání pesticidů na netopýry.

Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků⁷⁹ (*African – Eurasian Migratory Water Bird Agreement - AEWA*) byla podepsána dne 16.června 1995 v Haagu. Dohoda vstoupila v platnost roku 1999.⁸⁰ Zahrnuje území 117 států Evropy, části Asie a Kanady, Středního východu a Afriky. Jedná se o rámcovou smlouvu pro ochranu, monitoring, výzkum a řízenou péči o několik mezinárodně významných tahových cest vodních ptáků.

---

⁷⁶ Podrobně viz www.eurobats.org

⁷⁷ K dohodě EUROBATS přistoupila Česká republika v říjnu 1993. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR o přístupu České republiky k této dohodě bylo publikováno pod č. 208/1994 Sb., ve znění 137/2002 Sb.m.s.

⁷⁸ Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II.část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 137

⁷⁹ Podrobně viz www.unep-aewa.org

⁸⁰ Česká republika je smluvní stranou, dohoda byla publikována pod č. 92/2006 Sb.m.s.

Dohoda zahrnuje na 235 ptačích druhů ekologicky závislých na mokřadech. Předmětem její ochrany jsou vodní ptáci a jejich stanoviště, resp. místa tahových zastávek, zimoviště, lokality pelichání atd., a to v celé oblasti jejich migrace s cílem zachování biologické rozmanitosti druhů. Smluvní strany jsou mimo jiné povinny zajistit, aby využívání stěhovavých vodních ptáků bylo založeno na nejlepších dostupných znalostech o jejich ekologii a bylo udržitelné jako pro samotné druhy, tak pro ekosystémy na nichž jsou vázány.

Memorandum o porozumění při ochraně a managementu středoevropské populace dropa velkého⁸¹ (*Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of the Middle – European Population of the Great Bustard*) bylo přijato v roce 2001.⁸² Předmětem této regionální dohody je ochrana středoevropské populace kriticky ohroženého ptačího druhu dropa velkého (*Otis tarda*). Obsahem memoranda jsou závazky smluvních stran z hlediska ochrany dropa velkého v oblastech jeho rozmnožování, hnízdění, vyvádění mláďat, tahu i zimování. Součástí dohody je Akční plán, stanovící podrobnosti ochrany dropa a jeho přírodních stanovišť. Memorandum ukládá smluvním stranám podniknout vhodná opatření ve prospěch dropa velkého, zejména při ochraně a obnově jeho stanovišť.

Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře⁸³ (*Agreement of the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas – ASCOBANS*) byla uzavřena v roce 1991, v platnost vstoupila v roce 1994. Dle dohody se vytváří Plán ochrany a managementu, který smluvním stranám ukládá, aby ve spojení s ostatními mezinárodními institucemi, podnikali opatření k ochraně a péči o kytovce. Smluvní strany mají zejména předcházet úniku látek, které by znamenaly hrozbu pro zdraví živočichů, vyvíjet úpravy rybářského zařízení a rybářské praxe, aby se předešlo náhodnému chycení kytovců, regulovat činnosti s vážným dopadem na potravní zdroje živočichů a dále předcházet jinému významnému rušení, zejména akustické povahy.

Dále jsou státy povinny provádět průzkum a výzkum v této oblasti a prosazovat zákonodárství, které zakazuje jakékoliv úmyslné chytání či zabíjení malých kytovců. Za velmi významnou pokládám povinnost okamžitého vypuštění náhodně chyceného kytovce, je-li v dobrém zdravotním stavu.

---

⁸¹ Podrobně viz www.cms.int/species

⁸² Česká republika jej podepsala v roce 2008.

⁸³ Podrobně viz www.ascobans.org

Dohoda o ochraně kytovců Černého moře, Středozemního moře a přilehlé oblasti Atlantického oceánu⁸⁴ (*Agreement on the Conservation of Cetaceans of the Black Sea, Mediterranean Sea and Contiguous Atlantic Area – ACCOBAMS*) byla přijata v roce 1996 v Monaku a vstoupila v platnost v roce 2001. Dohoda je první úmluvou svého druhu, která spojuje země dvou rozdílných subregionů, aby se podílely na řešení problémů společného zájmu.⁸⁵

Požaduje, aby členské státy prosazovaly zákonodárství s cílem minimalizovat chytání kytovců rybáři (včetně náhodného chycení). Smluvní strany mají zavést účinný monitoring, podporovat rozvoj výměny informací i výchovných programů.

Důležitým aspektem dohody je, že je otevřena i přístupu třetích stran (neležících na pobřeží příslušných moří), jejichž pravidla provádějí činnosti, které by mohly kytovce ovlivnit.⁸⁶

Dohoda o ochraně albatrosů a buňňáků⁸⁷ (*Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels – ACAP*) byla přijata v roce 2001. Jejím cílem je společná účinná ochrana albatrosů a buňňáků na jejich tahových cestách a přírodních stanovištích. Dohoda se snaží dosáhnout příznivého ochranného statutu těchto ptáků, a to zejména na jižní polokouli, kde se jich většina vyskytuje. Dohoda klade důraz zejména na koordinaci činností k odvrácení hrozeb vyhubení jednotlivých druhů, posuzování mezinárodního a regionálního ochranného statutu, sběr dat a šíření informací a komunikaci mezi významnými ochranářskými subjekty.

Dohoda o ochraně tuleňů ve Waddenském moři⁸⁸ (*Agreement on the Conservation of Seals in the Wadden Sea*) byla přijata v roce 1990 a vstoupila v platnost v roce 1991. Jejím cílem je ochrana tuleně obecného (*Phoca vitulina*). Dohoda byla přijata jako reakce na dramatický úbytek tulení populace ve Waddenském moři. Dohoda se zaměřuje na vývoj plánu ochrany a managementu, koordinaci výzkumu a monitorování, zákaz odchytu, ochranu stanovišť, omezení znečištění a osvětu veřejnosti.

Dohoda o ochraně goril a jejich přírodních stanovišť⁸⁹ (*Agreement on the Conservation of Gorilla and Their Habitats*) byla přijata v roce 2007 z důvodu záchrany goril před vyhubením, zejména v důsledku občanských válek v některých zemích

---

⁸⁴ Podrobně viz www.accobams.org

⁸⁵ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 144.

⁸⁶ Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II. část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 139.

⁸⁷ Podrobně viz www.acap.aq

⁸⁸ Podrobně viz www.waddensea-secretariat.org

⁸⁹ Podrobně viz www.cms.int/species

rovníkové Afriky. Předmětem ochrany jsou všechny druhy a poddruhy rodu goril (*Gorilla gorilla*). Smluvní strany mají povinnost usilovat o zachování stávajícího stavu populací goril. Stejnou pozornost mají věnovat i přírodním stanovištím, kde se gorily přirozeně vyskytují. Podrobnosti řeší Akční plán na ochranu goril, který je zaměřen na územní a druhovou ochranu goril, otázky regulace lidských zásahů, ochranu goril před nemocemi, včetně viru Ebola, vědecký výzkum a mezinárodní spolupráci.

Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně rákosníka ostřicového⁹⁰ (*Memorandum of Understanding Concerning Conservation Measures for the Aquatic Warbler*) vstoupilo v platnost v roce 2003. Jeho cílem je ochrana rákosníka ostřicového (*Acrocephalus paludicola*), malého stěhovavého vodního ptáka, u kterého je na základě vědeckých pozorování odhadován pokles početnosti za posledních 10 let okolo 40 %.⁹¹ Hlavní pozornost je třeba podle memoranda soustředit na ochranu, péči a obnovu mokřadů, rašelinišť a slatinišť, které tvoří klíčové biotopy rákosníka ostřicového. Za tímto účelem byl přijat Akční plán, který je přílohou memoranda.

Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně kolihy tenkozobé⁹² (*Memorandum of Understanding concerning Conservation Measures for the Slender-billed Curlew*) vstoupilo v platnost v roce 1994. Má za cíl zachránit kolihu tenkozobou (*Numenius tenuirostris*) – vzácného bahenního ptáka, jehož stavy klesly zřejmě k počtu 200 – 300 jedinců (odhad z roku 1994).⁹³ Pro ochranu tohoto druhu byl připraven i dlouhodobý mezinárodní Akční plán.

Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně jeřába bílého sibiřského⁹⁴ (*Memorandum of Understanding concerning Conservation Measures for Siberian Crane*) bylo uzavřeno v roce 1998. Předmětem ochrany je vzácný stěhovavý druh jeřába bílého sibiřského (*Grus leucogeranus*) a jeho ohrožená hnízdiště v oblasti západní a střední Sibíře. V rámci Plánu ochrany z roku 2001 je podnikáno značné úsilí o záchranu tohoto majestátního ptáka.

Memorandum o porozumění při ochraně a managementu mořských želv a jejich stanovišť v Indickém oceánu a jihovýchodní Asii⁹⁵ (*Memorandum of Understanding on the Conservation and Management of Marine Turtles and their Habitats of the Indian*

---

⁹⁰ Podrobně viz www.cms.int/species

⁹¹ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 147.

⁹² Podrobně viz www.cms.int/species

⁹³ Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II.část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 141.

⁹⁴ Podrobně viz www.cms.int/species

⁹⁵ Podrobně viz www.ioseaturtles.org

Ocean and South-East Asia – Marine Turtles – IOSEA) bylo přijato v roce 2001. V současné době je jedním ze dvou smluvních dokumentů, týkajících se mořských želv, jejichž ochrana vyžaduje soustředěného úsilí států v oblasti jejich výskytu. Plán ochrany a péče obsahuje 24 programů a 105 specifických činností, jejichž cílem a smyslem je zvrátit nepříznivý trend úbytku populací. Ty zahrnují ochranu nejohroženějších stanovišť, výměnu vědeckých údajů, vzrůst povědomí a účasti veřejnosti a podporu regionální spolupráce.

Memorandum o porozumění v opatřeních k ochraně mořských želv atlantického pobřeží Afriky⁹⁶ (*Memorandum of Understanding concerning Conservation Measures for Marine Turtles of the Atlantic Coast of Africa – Marine Turtles – Africa*) bylo přijato v roce 1999. Smyslem a cílem smlouvy je na 14 tisíc kilometrů dlouhém africkém pobřeží Atlantického oceánu účinně pomáhat k ochraně šesti druhů kriticky ohrožených mořských želv. Jádrem celého úsilí jsou Plán ochrany a zejména tzv. Nairobská deklarace z roku 2002.

Memorandum o porozumění při ochraně a obnově jelena bucharského⁹⁷ (*Memorandum of Understanding concerning Conservation and Restoration of the Bukhara Deer*) bylo uzavřeno v roce 2002. Jeho smyslem je přispět k záchraně před vyhubením jelena bucharského (*Cervus elaphus bactrianus*). Smlouva se snaží přimět ke spolupráci středoasijské státy. Stav jelena bucharského alarmujícím způsobem klesají, zejména díky umělé regulaci vodního režimu, ničení jeho stanovišť a ilegálnímu lovu.

Memorandum o porozumění týkající se opatření k ochraně západoafrických populací slona afrického⁹⁸ (*Memorandum of Understanding concerning Conservation Measures for the West African Populations of the African Elephant*) bylo uzavřeno v roce 2005. Týká se ochrany a péče o západoafrické populace slona afrického (*Loxodonta africana*), ochrany a případné obnovy přírodních stanovišť a areálů výskytu, vědeckého výzkumu, implementace legislativy včetně mezinárodních závazků. K naplňování memoranda byla přijat Akční plán realizovaný zejména za pomoci Africké vědecké skupiny pro ochranu slonů při IUCN. V roce 2006 byly vytvořeny tzv. západní a východní koridor a v rámci těchto přeshraničních areálů se realizují záchranné programy.

---

⁹⁶ Podrobně viz www.cms.int/species

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ Tamtéž.

Memorandum o porozumění při opatření k ochraně, obnově populací a udržitelném využívání antilopy sajgy tatarské⁹⁹ (*Memorandum of Understanding concerning Conservation, Restoration and Sustainable Use of the Saiga Antelope*). Předmětem dohody jsou ochranná opatření v rámci druhové ochrany, ochrany přírodních stanovišť a areálu migrace sajgy tatarské. Podrobnosti řeší obsáhlý Akční plán, který je součástí memoranda. Na jeho provádění se účastní CITES, WWF, IUCN a Mezinárodní rada pro lov a ochranu zvěře.

Memorandum o porozumění při ochraně kytovců a jejich přírodních stanovišť v Oceánii¹⁰⁰ (*Memorandum of Understanding for the Conservation of Cetaceans and their Habitats in the Pacific Islands Region*) bylo přijato v roce 2006. Předmětem ochrany jsou kytovci, zejména velryby a delfini. Součástí memoranda je Akční plán na ochranu velryb a delfinů. Opatření se týká druhové a územní ochrany, regulace lidských aktivit, vědeckého výzkumu, monitoringu, výměny informací, výchovy a osvěty a přijímání legislativy.

4.3.2. Evropské regionální a subregionální úmluvy

V této části uvádím nejvýznamnější regionální úmluvy, které se týkají evropského kontinentu a jejichž signatářem je Česká republika.

Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť¹⁰¹ (*Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats*) byla sjednána v roce 1979 v Bernu, proto je často označována také jako **Bernská úmluva**. V platnost vstoupila v roce 1982.¹⁰² Členskými státy úmluvy jsou převážně evropské státy, dále Evropská společenství, ale také africké státy, např. Maroko a Tunisko. Základním cílem Bernské úmluvy je ochrana planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů včetně míst jejich přirozeného výskytu, a to zejména těch druhů, poddruhů a lokalit, jejichž zachování vyžaduje spolupráci několika států, a dále podpora takové spolupráce. Zvláštní důraz přitom klade na ochranu ohrožených a zranitelných druhů a druhů stěhovných, zejména před invazními vetřeleckými organismy. Součástí úmluvy jsou čtyři přílohy. V **příloze I.** jsou vyjmenovány druhy ohrožených planě rostoucích rostlin, v **příloze II.** druhy

---

⁹⁹ Tamtéž.

¹⁰⁰ Tamtéž.

¹⁰¹ www.coe.int

¹⁰² Česká republika podepsala úmluvu v roce 1998, byla vyhlášena pod č. 107/2001 Sb.m.s.

ohrožených volně žijících živočichů, v **příloze III.** druhy živočichů, které lze ekonomicky využívat, **příloha IV.** obsahuje seznam nedovolených způsobů lovu.

Úmluva zakotvuje tři hlavní okruhy požadavků:

1) státy uvedou svou legislativu do souladu se smluvními ustanoveními o ochraně lokalit a druhů, o regulovaném využívání některých druhů, o zákazu nehumánních prostředků lovu a zabíjení živočichů, 2) ochrana přírody se stane součástí celostátní politiky, k níž se přihlédně při plánování a řízení hospodářského rozvoje; bude se podporovat vzdělání a rozšiřování informací o potřebě chránit druhy planě rostoucí flóry a fauny a jejich stanoviště, 3) státy budou podněcovat a podporovat všestrannou mezinárodní spolupráci, zejména tam, kde je to vhodné k posílení ochrany přírody z celoevropského hlediska a v příhraničních oblastech.

V roce 1989 doporučil Stálý výbor Bernské úmluvy, aby smluvní strany na svém území vytvářely soustavu celoevropsky významných lokalit s výskytem cílových druhů a poddruhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a typů přírodních stanovišť, označovanou jako **soustava Smaragd** (*Emerald Network*). Jedná se o model spolupráce v oblasti územní ochrany. Pro členské státy EU je tato soustava totožná se soustavou chráněných území NATURA 2000.¹⁰³

Bernská úmluva disponuje ojedinělým kontrolním mechanismem. Občan či občanské sdružení či organizace ze země, která se stala signatářem Bernské úmluvy, může upozornit její Sekretariát, že vláda této země nedodrží závazky, které vyplývají z Bernské úmluvy. Sekretariát úmluvy předá stížnost Stálému výboru úmluvy a ten v případě, že je stížnost oprávněná, požádá vládu příslušného státu o oficiální stanovisko. Dále navrhne vládě konkrétní doporučení a vyzve jej k nápravě. Na příštím zasedání Stálého výboru zástupce vlády podá zprávu o realizaci nápravy. Případ je uzavřen teprve tehdy, pokud Stálý výbor dojde k závěru, že smluvní strana úmluvy naplnila jeho doporučení dostatečným způsobem.¹⁰⁴

Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat¹⁰⁵ (*Framework Convention on the Protection and Sustainable Development of the Carpathians*) byla přijata na 5.

---

¹⁰³Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II .část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008, str. 144.

¹⁰⁴ Podrobně viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 151.

¹⁰⁵ www.carpathianconvention.org

ministerské konferenci zemí Evropské hospodářské komise OSN „Životní prostředí pro Evropu“ v Kyjevě v roce 2003.¹⁰⁶

Zdrojem inspirace se stala **Úmluva o ochraně Alp**¹⁰⁷ (*Convention on the Protection of the Alps*), jako úspěšný vzor pro ochranu životního prostředí a udržitelný rozvoj v horských oblastech, jež poskytuje kvalitní základ pro nové partnerské iniciativy a další posílení spolupráce mezi alpskými a karpatskými státy.¹⁰⁸

Z pohledu zachovalosti biodiverzity jsou Karpaty unikátním pohořím celoevropského významu. Proto je třeba vyvinout úsilí v oblasti mezinárodní spolupráce na ochranu karpatské přírody a péči o přírodní zdroje.

Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat obsahuje velmi obecné závazky a předpokládá jejich konkretizaci prostřednictvím podrobnějších protokolů. Úmluva je zaměřena na široký okruh témat, která souvisí s udržitelným rozvojem regionu. Zahrnuje ochranu biodiverzity, krajiny, územní plánování, integrované hospodaření v povodích, udržitelné zemědělství, lesní hospodářství, cestovní ruchu či kulturní dědictví.

Úmluva ukládá smluvním stranám, aby spolupracovaly na ochraně a udržitelném rozvoji Karpat s cílem mimo jiné zlepšit kvalitu života, posílit místní ekonomiky a komunity a chránit přírodní hodnoty a kulturní dědictví. Úmluva se také věnuje ochraně a udržitelnému využití biologické a krajinné rozmanitosti. Strany mají přijmout náležitá opatření, aby zajistily vysokou úroveň ochrany a udržitelného využívání přírodních a polopřírodních stanovišť, jejich kontinuity a spojitosti, a dále rostlinných a živočišných druhů charakteristických pro Karpaty, zejména ochranu ohrožených či endemických druhů, např. velkých šelem.

4.3.3. Úmluvy na ochranu přírodních zdrojů v Antarktidě

Ochrana antarktické fauny a flóry je zabezpečována tzv. **Antarktickým smluvním systémem** (*The Antarctic Treaty System*).¹⁰⁹ Ten v současné době tvoří **Smlouva o Antarktidě** (*Antarctic Treaty*), **Úmluva o ochraně antarktických ploutvonožců** (*Convention for the Conservation of Antarctic Seals*), **Úmluva o ochraně antarktických**

---

¹⁰⁶ Česká republika úmluvu podepsala dne 23. května 2003 a ratifikovala dne 13. června 2005. Publikována byla pod č. 47/2006 Sb.m.s.

¹⁰⁷ K Úmluvě o ochraně Alp podrobně viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 188-190.

¹⁰⁸ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí, 2. vydání, C.H.Beck, Praha, 2007, str.339.

¹⁰⁹ Podrobněji viz např. Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí č. 3/2003 (9).

mořských živých zdrojů (*Convention on the conservation of Antarctic Marine Living Resources, CCAMLR*) a **Protokol o ochraně životního prostředí Antarktidy ke Smlouvě o Antarktidě** (*Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty*).

Smlouva o Antarktidě byla sjednána v roce 1959 ve Washingtonu,¹¹⁰ specificky se ochraně fauny a flóry nevěnuje. Přesto však její článek IX. zmiňuje spolupráci smluvních stran mimo jiné v oblasti ochrany a uchování živých zdrojů v Antarktidě.

Protokol o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě byl přijat v roce 1991 v Madridu¹¹¹ a jeho účelem je doplnit Smlouvu o Antarktidě ve smyslu ochrany životního prostředí a ekosystémů tohoto kontinentu.

Smluvní strany se v něm zavazují k všestranné ochraně životního prostředí Antarktidy a ekosystémů, souvisejících s tímto kontinentem. Protokol stanoví povinnost posoudit vliv všech plánovaných činností v Antarktidě na její životní prostředí. Dále zřizuje Výbor pro ochranu životního prostředí Antarktidy, upravuje řešení sporů a kontrolní mechanismy. Součástí Madridského protokolu je šest příloh. Ty se týkají posuzování vlivů na životní prostředí (Příloha I), ochrany antarktické fauny a flóry (Příloha II), likvidace odpadů a odpadového hospodářství (Příloha III), prevence znečištění moře (Příloha IV), správy a ochrany určitých území Antarktidy (Příloha V) a odpovědnosti za ekologické havárie (Příloha VI).

Ochrana fauny a flóry Antarktidy se uskutečňuje prostřednictvím obecné a zvláštní územní a druhové ochrany, především v rámci ochrany veškeré druhové biodiverzity a v rámci zvýšené ochrany vybraných živočišných druhů. Dále zahrnuje ochranu antarktické biodiverzity před nepůvodními druhy živočichů a rostlin a o ochranu určitých vědecky cenných lokalit a ekosystémů.

Úmluva o ochraně antarktických ploutvonožců byla přijata v roce 1972 v Londýně. Vztahuje se na moře v oblasti na jih od 60. stupně jižní šířky. Úmluva se týká šesti druhů ploutvonožců, jež se smluvní státy zavázaly nelovit, s výjimkou případů, kdy je to v souladu s úmluvou. Počet dovolených úlovků za rok je stanoven v Příloze k Úmluvě. Výslovně je zakázán lov rypouše sloního, tuleně Rossova a lachtanů rodu *Arctocephalus*.

---

¹¹⁰ Československo přistoupilo ke Smlouvě o Antarktidě v roce 1962 (vyhláška MZV č. 76/1962 Sb., o Smlouvě o Antarktidě) a Česká republika převzala veškerá práva a závazky z ní vyplývající v roce 1993.

¹¹¹ Madridský protokol podepsala Česká republika v roce 1993, k ratifikaci došlo v roce 2004 a byl publikován pod č. 42/2005 Sb.m.s.

Také jsou stanoveny zóny, kde je lov ploutvonožců zakázán. Slabinou úmluvy je absence systému kontroly a řešení možných sporů.¹¹²

Úmluva o ochraně antarktických mořských živých zdrojů byla podepsána v roce 1980 a vstoupila v platnost v roce 1982.¹¹³ Cílem úmluvy je zachování a racionální využívání mořských živých zdrojů Antarktidy, těmi se rozumí populace ryb, korýšů, měkkýšů a ostatních antarktických ploutvonožců. Nedostatkem této úmluvy je nezavedení předpokládaného kontrolního a inspekčního systému.

4.3.4. Úmluvy v rámci Rady Evropy na ochranu zvířat v lidské péči

Existující mezinárodní smlouvy v této oblasti se týkají především ochrany zvířat proti týrání. Jsou zaměřeny na ochranu jedinců, nikoliv druhů a jejich populací. Jedná se o úmluvy regionální, které byly sjednány v rámci Rady Evropy.¹¹⁴ Tyto úmluvy jsou otevřeny k podpisům členskými státy Rady Evropy a mezinárodním organizacím jako je ES. Negativním rysem těchto úmluv je nízká kontrolovatelnost a vynutitelnost společných závazků, která je často předmětem kritiky.

Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (*European Convention for the Protection of Animals kept for Farming Purposes*) byla přijata v roce 1976 ve Štrasburku a vstoupila v platnost v roce 1978.¹¹⁵ Tato dohoda se vztahuje na výživu, ošetřování a ustájení zvířat, především v moderních systémech intenzivních chovů. Vztahuje se na hospodářská zvířata chovaná pro produkci potravin, vlny, kůže, kožešin nebo pro jiné chovné účely. Na základě této dohody je u Rady Evropy zřízen stálý výbor, jehož činnost je zaměřena na vypracování a přijímání dalších doporučení pro smluvní strany a poskytování konzultativních rad smluvním stranám.

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (*European Convention for the Protection of Animals during International Transport*) byla přijata v Paříži v roce 1968, v platnost vstoupila v roce 1971.¹¹⁶ Její dodatek byl přijat ve Štrasburku v roce 1979, v platnost vstoupil až o deset let později. Dohoda upravuje, jak již vyplývá ze samotného názvu, mezinárodní přepravu zvířat, z působnosti dohody je vyloučena

---

¹¹² Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha a.s. 2006, str. 202.

¹¹³ Česká republika není smluvní stranou CCAMLR, smluvní stranou jsou však Evropská společenství jako celek, a proto je úmluva závazná i pro ČR.

¹¹⁴ Všechny dohody viz conventions.coe.int

¹¹⁵ Pro ČR dohoda vstoupila v platnost v roce 1999, sdělení č. 21/2000 Sb.m.s.

¹¹⁶ Pro ČR dohoda vstoupila v platnost v roce 1999, sdělení č. 20/2000 Sb.m.s.

přeprava, která se uskutečňuje pouze v rámci jednoho státu. Úmluva se vztahuje na domestikované lichokopytníky, skot, ovce, kozy, prasata, domestikované ptáky, králíky, kočky, studenokrevná zvířata a ostatní ptáky a savce a upravuje podmínky jak se s jednotlivými druhy zacházet při přepravě.

Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu (*European Convention for the Protection of Pet Animals*) byla přijata ve Štrasburku v roce 1987, v platnost vstoupila v roce 1992.¹¹⁷ Dohoda obsahuje zásady držení zvířat v zájmovém chovu, podmínky výcviku a podmínky obchodování se zvířaty. Dále upravuje podmínky provozování útulků zvířat, soutěží zvířat, včetně podmínek utrácení a opatření k omezení počtu toulavých zvířat. Zvířetem se podle čl. 1 Dohody rozumí každé zvíře držené či určené k držení člověkem, zejména v jeho domácnosti, pro potěšení a jako společník.

Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat (*European Convention for the Protection of Animals for Slaughter*) byla přijata v roce 1979 ve Štrasburku a vstoupila v platnost v roce 1982.¹¹⁸ Zaměřuje se na ochranu zvířat před zbytečným utrpením během porážky. Dohoda podrobně popisuje podmínky v nichž mají být zvířata držena a každý krok porážky. Negativním rysem této dohody je absence kontrolních orgánů a sankcí.

Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (*European Convention for the Protection of Vertebrate Animals used for Experimental and other Scientific Purposes*) byla přijata v roce 1986 ve Štrasburku, v platnost vstoupila v roce 1991.¹¹⁹ Účelem dohody je omezit používání zvířat k pokusným účelům a nahradit je tam, kde je to proveditelné alternativními metodami. Povinností států je shromažďovat statistické údaje a uznávat výsledky procedur provedených na území jiných států. K této dohodě byl v roce 1998 přijat pozměňující protokol, který vstoupil v platnost v roce 2005.

Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (revidované znění) [*European Convention for the Protection of Animals during International Transport (Revised)*]

byla přijata v roce 2003 a vstoupila v platnost v roce 2006. Dohoda se opírá o vědecké poznatky a zkušenosti získané během posledních 30 let. Vztahuje se na mezinárodní přepravu obratlovců, přičemž mezinárodní přepravou rozumí jakýkoliv přesun z jedné země do druhé, s výjimkou cest kratších než 50 km a přesunu mezi jednotlivými

---

¹¹⁷ Pro ČR dohoda vstoupila v platnost v roce 1999, sdělení č. 19/2000 Sb.m.s.

¹¹⁸ Pro ČR dohoda vstoupila v platnost v roce 2003, sdělení č. 114/2003 Sb.m.s.

¹¹⁹ ČR k dohodě přistoupila v roce 2003, sdělení č. 116/2003 Sb.m.s.

členskými státy Evropského společenství. Dohoda stanoví základní zásady, které se vztahují na všechny druhy a ukládá smluvním stranám povinnost přijmout technické protokoly k této dohodě ohledně prostorových podmínek a napájení, krmení a odpočinku během přepravy. Revidovaná Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě obsahuje ustanovení o vypovězení původní Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě z roku 1968, smluvní strany tak nejsou vázány vzájemně si odporujícími ustanoveními.

4.4. Shrnutí

Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva je na úrovni mezinárodního práva tvořena systémem většího množství mezinárodních úmluv a protokolů, ale také pramenů soft law. Obsahem části 4. je nejprve uvedení do problematiky významu mezinárodní spolupráce při ochraně fauny a flóry, resp. při ochraně biodiverzity, včetně zdůraznění role států, mezinárodních vládních a nevládních organizací. Následující kapitola obsahuje přehled nejdůležitějších pramenů soft law, zejména celosvětových deklarací a plánů vzešlých z konferencí OSN. Vedle nich se věnují nejvýznamnějším mezinárodním programům a strategiím v oblasti péče o biodiverzitu. Ve druhé kapitole se zaměřuji na, podle mého názoru nejvýznamnější, celosvětové mezinárodní úmluvy a protokoly k ochraně fauny a flóry. Hlavní pozornost je věnována Úmluvě o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva (*Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat*), Úmluvě o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví (*Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*), Úmluvě o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*), Úmluvě o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů (*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals - CMS*), Úmluvě o biologické rozmanitosti (*CBD - Convention on the Biological Diversity*), včetně Cartagenského protokolu o biologické bezpečnosti (*Cartagena Protocol on Biosafety - CPB*). Samostatná kapitola je věnována ochraně rostlinstva a živočišstva v rámci regionálních smluvních instrumentů, přičemž největší pozornost je zaměřena na dohody a memoranda přijatá podle čl. IV. Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, následována rozbohem nejvýznamnějších evropských regionálních úmluv. Pro úplnost zmiňuji specifickou právní úpravu ochrany antarktické

fauny a flóry v rámci tzv. Antarktického smluvního systému (*The Antarctic Treaty System*). Závěr této části tvoří problematika ochrany zvířat v lidské péči v úmluvách přijatých v rámci Rady Evropy.

5. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v evropském komunitárním právu

V současné době neexistuje na úrovni evropského komunitárního práva komplexní právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva. Právní úprava je obsažena v jednotlivých dílčích pramenech sekundárního práva, zaměřených obzvláště na ty oblasti, které vyžadují širší nadnárodní spolupráci, bez níž by ochrana biologické rozmanitosti nebyla účinná. Problematika ochrany rostlinstva a živočišstva je v komunitárním právu v první řadě zahrnuta v právních předpisech v oblasti ochrany životního prostředí, nelze však opomenout právní předpisy z oblasti společné zemědělské politiky.

Ochrana fauny a flóry je tak v evropském komunitárním právu upravena hlavně směrnicemi, z nichž nejdůležitějšími jsou směrnice č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků, a směrnice č. 92/43/EHS o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Tyto směrnice tvoří pilíře sekundární komunitární legislativy na úseku ochrany biodiverzity. Problematika obchodování s ohroženými druhy je regulována převážně prostřednictvím nařízení, která jsou v členských státech přímo aplikovatelná.

Navíc jsou Evropská společenství smluvní stranou řady mezinárodních mnohostranných úmluv, které formou nařízení či rozhodnutí inkorporovala do svého právního řádu. Jedná se např. o Úmluvu o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů, Úmluvu o biologické rozmanitosti či Úmluvu o zachování antarktických mořských živých zdrojů.

Rámec ochrany fauny a flóry je pak tvořen environmentální politikou EU, formulovanou v akčních programech a strategiích. Ochrana biodiverzity je formulována v pátém a šestém akčním programu ES pro životní prostředí. Právě pátý akční program poprvé stanovil mezi předními tématy ochranu biologické rozmanitosti. Šestý akční program s názvem „Životní prostředí 2010 : Naše budoucnost je v našich rukou“ uvádí ochranu biologické rozmanitosti jako jeden z hlavních cílů. Evropská unie své priority ohledně ochrany biologické rozmanitosti stanovila ve Strategii Společenství v oblasti ochrany biodiverzity

a Strategii udržitelného rozvoje. Druhá ze zmíněných strategií mimo jiné vytýčila cíl zastavit do roku 2010 úbytek biologické rozmanitosti. Na zastavení úbytku biodiverzity se zaměřuje i Zpráva z Malahide, která za tímto účelem stanovuje výčet konkrétních cílů, jejichž realizace by měla pomoci zastavit úbytek biologické rozmanitosti.

Zásadním pramenem interpretace předpisů evropského komunitárního práva zůstávají rozhodnutí Evropského soudního dvora. Rozsudky Evropského soudního dvora se týkají zejména tvorby, vyhlášení a ochrany ptačích oblastí (SPA) a evropsky významných lokalit (SCI) v rámci vytváření a péče o soustavu NATURA 2000.

5.1. Právní normy ochrany volně žijících ptáků

Komunitární právní úpravu ochrany ptáků tvoří **Směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků**¹²⁰ (dále jen „Směrnice o ptácích“), která byla přijata v roce 1979 a vstoupila v platnost v roce 1981. Směrnice vyhláší druhovou a územní ochranu všech druhů ptáků, které se přirozeně vyskytují ve volné přírodě na evropském území členských států ES. Ochrana se vztahuje nejen na ptáky, ale i na jejich vejce, hnízda a stanoviště. Směrnice o ptácích stanoví zákaz aktivit, které by mohly negativně ovlivnit početnost ptačích populací. V zásadě tedy nelze ptáky odebírat z přírody, lovit, usmrcovat a obchodovat s nimi. Směrnice však připouští, neexistuje-li jiné uspokojivé řešení, jednoznačné a kontrolovatelné odchylky z této ochrany.¹²¹ Důvodem může být např. ochrana zdraví lidí, bezpečnost leteckého provozu, prevence hospodářských škod, vědecký výzkum, atd.¹²²

Směrnice o ptácích dále obsahuje pravidla komerčního využívání ptáků. Prodej, doprava, držení i chov v lidské péči za účelem prodeje a nabízení živých nebo mrtvých ptáků a jejich součástí je možné pouze u druhů přílohy III/1 směrnice o ptácích, a to za předpokladu, že ptáci byli legálně usmrceni nebo odchyceni nebo získáni jiným zákonným způsobem.¹²³ Podobný přístup lze, po konzultaci s Komisí, povolit u druhů přílohy III/2 směrnice o ptácích.

Seznam druhů, které mohou být, s ohledem na početnost jejich populace, zeměpisné rozšíření a míru úspěšnosti rozmnožování ve Společenství, loveny podle národní

---

¹²⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31979L0409:CS:NOT>

¹²¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.341.

¹²² Podrobně viz čl.9 směrnice č. 79/408/EHS.

¹²³ Viz čl.6 odst. 2 směrnice č.79/409/EHS.

legislativy daného státu obsahují přílohy II/1 a II/2 směrnice o ptácích. Členské státy jsou však povinny u lovných druhů zajistit jejich ochranu během období odchovu mláďat.

Směrnice o ptácích se také zabývá problematikou ochrany ptactva před nepůvodními druhy ptáků. Členské státy mají povinnost zajistit, aby vysazování těch druhů ptáků, jež se ve volné přírodě na evropském území členských států nevyskytují, nepříznivě neovlivnilo místní planě rostoucí flóru a volně žijící faunu.

Směrnice o ptácích v rámci územní ochrany zakládá povinnost vyhlásit pro vybrané mimořádně zranitelné ptačí druhy a poddruhy, které jsou zařazeny do přílohy I. směrnice, nejvhodnější oblasti pro jejich ochranu jako oblasti zvláštní ochrany ptactva (Special Protection Areas-SPA, v legislativě ČR nazvané „ptačí oblasti“) a zajistit jim odpovídající ochranná opatření.¹²⁴ Státy jsou povinny přijmout rovněž obdobná opatření pro oblasti rozmnožování, pelichání a přezimování a tahové zastávky stěhovavých druhů, které nejsou uvedeny v příloze I. směrnice, avšak pravidelně se vyskytují na území členského státu. Nejčastěji se bude jednat o mokřady, vodní toky, jezera, mořská pobřeží, horské regiony, atd. Podkladem pro výběr vhodných lokalit jsou významná ptačí území (Important Bird Areas – IBA), přičemž pro jejich identifikaci se používají kritéria připravená mezinárodní nevládní organizací na ochranu ptáků BirdLife International.

Výklad pravidel pro vymezení oblastí zvláštní ochrany ptactva SPA podle směrnice o ptácích poskytl mnohokrát Evropský soudní dvůr.¹²⁵ V případě C-355/90 Komise vs. Španělsko „Marismas de Santonjas“ (1993) Evropský soudní dvůr určil, že členské státy musí vyhlásit za zvláště chráněná území SPA všechna území, která splňují objektivní kritéria ochrany podle směrnice o ptácích. Tato skutečnost byla potvrzena např. v případě C-3/96 Komise vs. Nizozemí (1998), kdy Evropský soudní dvůr konstatoval, že přijímáním jiných opatření na ochranu přírody se členský stát nemůže vyhnout povinnosti vyhlášovat oblasti SPA podle směrnice o ptácích. Dále rozhodl, že při vymezení SPA je nutné vycházet z platných mezinárodních ornitologických vědeckých kritérií. V rozsudku k případu C-44/95 Royal Society for the Protection of Birds „Lappel Bank“ (1996) Evropský soudní dvůr rozhodl, že při vymezení oblastí SPA jsou státy vázány pouze vědeckými kritérii ochrany ptáků a nelze brát v úvahu ekonomické zájmy. Ty lze zohlednit pouze v případě rozhodování o povolení realizace konkrétního projektu v rámci již vyhlášeného chráněného území.

---

¹²⁴ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 265.

¹²⁵ Podrobněji k této problematice viz Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006.

5.2. Právní normy ochrany přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Základem právní úpravy je **Směrnice Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin**¹²⁶ (dále jen „směrnice o stanovištích“) ze dne 21. května 1992. Cílem směrnice o stanovištích je přispět k zajištění biologické rozmanitosti prostřednictvím ochrany přírodních stanovišť a volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin na evropském území členských států ES.¹²⁷ Směrnice zakotvuje územní a druhovou ochranu přírody.

Územní ochrana podle Směrnice o stanovištích zahrnuje zejména vyhlášení lokalit s přírodními stanovišti významnými z hlediska ochrany přírody v zájmu ES (Příloha I) nebo lokalit s výskytem cílových druhů nebo poddruhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů (Příloha II) za lokality významné pro Společenství, neboli tzv. evropsky významné lokality (Sites of Community Importance – SCI).¹²⁸ Tyto chráněné přírodní oblasti mají spolu s chráněnými územími podle Směrnice o ptácích (Special Protection Areas - SPA) vytvořit souvislou evropskou ekologickou soustavu chráněných území ES NATURA 2000.¹²⁹

Zásadní rozdíl mezi lokalitami SPA podle Směrnice o ptácích a lokalitami SCI podle Směrnice o stanovištích spočívá v procesu jejich zřizování. Lokality SPA podle Směrnice o ptácích vyhláší členský stát samostatně a stávají se ihned po svém vyhlášení součástí soustavy NATURA 2000. Naopak vyhlášení lokalit SCI podle Směrnice o stanovištích je výsledkem složitějšího procesu, který začíná jejich navržením do Národního seznamu lokalit členským státem. Tento Národní seznam se předkládá k následnému schválení Evropské komisi. Evropsky významné lokality SCI jsou tak zařazeny do soustavy NATURA 2000 až po svém schválení Evropskou komisí a následném vyhlášení členským státem. Směrnice o stanovištích stanoví povinnost vyhlásit dané evropsky významné lokality SCI do 6 let ode dne jejich schválení Evropskou komisí.¹³⁰

Členské státy mají povinnost stanovit pro evropsky významné lokality nezbytná ochranná opatření. Tato opatření zahrnují zejména plány péče vytvořené speciálně pro dané lokality nebo integrované do jiných plánů rozvoje a vhodná opatření právního, správního

---

¹²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31992L0043:CS:NOT>

¹²⁷ Viz čl. 2 směrnice 92/43/EHS.

¹²⁸ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.342.

¹²⁹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.343.

¹³⁰ Viz čl.4 odst. 4 směrnice 92/43/EHS.

nebo smluvního charakteru, která odpovídají ekologickým požadavkům typů přírodních stanovišť uvedených v příloze I a druhů uvedených v příloze II, jež se na těchto lokalitách vyskytují.¹³¹ Směrnice o stanovištích se dále zabývá hodnocením vlivu plánovaných projektů na lokalitu. Plán nebo projekt, který s určitou lokalitou přímo nesouvisí nebo není pro péči o ni nezbytný, avšak bude mít pravděpodobně na tuto lokalitu významný vliv, a to buď samostatně, nebo v kombinaci s jinými plány nebo projekty, podléhá odpovídajícímu posouzení jeho důsledků pro lokalitu z hlediska cílů její ochrany.¹³² Pokud navzdory negativnímu výsledku posouzení důsledků pro lokalitu musí být určitý plán nebo projekt z naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu přesto uskutečněn a není-li k dispozici žádné alternativní řešení, zajistí členský stát veškerá kompenzační opatření nezbytná pro zajištění ochrany celkové soudržnosti sítě NATURA 2000.¹³³

Směrnice o stanovištích zahrnuje vedle územní ochrany i druhovou ochranu, která se vztahuje na vybrané druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin zařazených v příloze IV a V. Pro živočišné druhy zahrnuté do přílohy IV písm.a) je tak stanoven zákaz odchytnu nebo usmrcování jedinců těchto druhů v přírodě, včetně vyrušování těchto druhů (zejména v období rozmnožování, výchovy mláďat, přezimování a migrace) a zákaz ničení nebo sběr jejich vajec. Dále je u těchto druhů zakázán chov, doprava, prodej nebo výměna a nabízení za účelem prodeje nebo výměny jedinců odebraných z volné přírody.

Jedince rostlinných druhů uvedených v příloze IV písm. b) je ve volné přírodě zakázáno vyrývat, sbírat, vytrhávat nebo jinak ničit. Dále je stanoven zákaz držení, dopravy, prodeje nebo výměny a nabízení za účelem prodeje nebo výměny jedinců těchto druhů odebraných z volné přírody s výjimkou těch, kteří byli z přírody odebráni legálně ještě před prováděním Směrnice o stanovištích.

V příloze VI jsou obsaženy zakázané způsoby lovu, odchytnu, usmrcování a přepravy volně žijících živočichů. Jedná se zejména o zákaz použití nevyběrových prostředků pro odchyt a zabíjení živočichů.

Z výše uvedených přísných opatření druhové ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin jsou přípustné výjimky, a to za podmínky, že neexistuje žádné jiné uspokojivé řešení a populace příslušného druhu přetrvávají navzdory udělené výjimce ve

---

¹³¹ Viz čl. 6 odst. 1 směrnice 92/43/EHS.

¹³² Viz čl. 6 odst. 3 směrnice 92/43/EHS.

¹³³ Viz čl. 6 odst. 4 směrnice 92/43/EHS.

svém přirozeném areálu rozšíření bez negativního ovlivnění v dobrém stavu z hlediska jejich ochrany. Avšak výjimky lze udělit pouze v zájmu ochrany volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a ochrany přírodních stanovišť, prevence závažných škod, zdraví lidí a veřejné bezpečnosti nebo z jiných naléhavých důvodů převažujícího veřejného zájmu a pro účely výzkumu a vzdělání.

5.3. Právní normy ochrany druhů ex situ

Základem komunitární právní úpravy v této oblasti je **Směrnice Rady č. 1999/22/ES ze dne 29. března 1999, o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách.**¹³⁴

Cílem této směrnice je ochrana volně žijících živočichů a zachování biologické rozmanitosti tím, že směrnice zajistí, aby členské státy přijaly opatření pro udělování licencí zoologickým zahradám a pro dohled nad nimi v rámci Společenství a posílily tak úlohu zoologických zahrad v zachování biologické rozmanitosti.¹³⁵ Cíle směrnice přímo souvisejí s ustanovením článku 9 Úmluvy o ochraně biologické rozmanitosti, vztahujícím se k přijetí opatření na ochranu biologické diverzity *ex situ*, tj. ochrana složek biodiverzity mimo jejich přirozená stanoviště.¹³⁶

Směrnice definuje, co se pro její účely rozumí „zoologickou zahradou“. Jedná se o trvalé zařízení, kde mohou být živočichové volně žijících druhů vystaveni veřejnosti sedm nebo více dní v roce, s výjimkou cirkusů, obchodů s oblíbenými zvířaty a zařízení, která členské státy vyjmou z působnosti této směrnice, pokud nevystavují větší počet živočichů nebo druhů a výjimka neohrozí cíle této směrnice.¹³⁷ Podle režimu, který zavádí směrnice mají zoologické zahrady nejen zvířata chovat a vystavovat pro veřejnost, nýbrž plnit i další funkce.¹³⁸ V první řadě se zoologické zahrady mají účastnit výzkumu, z něhož vzejde prospěch pro ochranu jednotlivých druhů. Dále mají podporovat výchovu veřejnosti ve vztahu k ochraně biologické rozmanitosti, zvláště poskytováním informací o chovaných a vystavovaných druzích a jejich přirozených stanovištích. Dalšími požadavky jsou chov živočichů v podmínkách, které budou směřovat k zajištění biologických a ochranných požadavků jednotlivých druhů, zabránění ohrožení

---

¹³⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999L0022:CS:NOT>

¹³⁵ Viz čl. 1 směrnice 1999/22/ES.

¹³⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.380.

¹³⁷ Viz čl. 2 směrnice 1999/22/ES.

¹³⁸ Podrobněji viz čl. 3 směrnice 1999/22/ES.

původních druhů předcházení únikům živočichů a vedení aktuálních záznamů o chovaných exemplářích.

Zoologickou zahradu je možné provozovat pouze na základě licence udělené příslušným členským státem. Směrnice ukládá členským státům zajistit systém kontroly dodržování podmínek licence. Pokud licence zoologické zahrady není v souladu s touto směrnicí nebo nejsou splněny podmínky licence, směrnice zavádí možnost uzavření zoologické zahrady nebo její části pro veřejnost příslušnými orgány. V takovém případě zajistí příslušný orgán, aby se s příslušnými živočichy zacházelo v souladu s účelem a ustanoveními této směrnice a podle podmínek, které členský stát považuje za vhodné.¹³⁹ Fakticky má provozovatel zoologické zahrady odpovědnost za zvířata i po uzavření provozu.¹⁴⁰ Směrnice stanoví i pravidla pro určení sankcí použitelných při porušování vnitrostátních ustanovení přijatých podle této směrnice.

5.4. Právní normy na ochranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi

Nařízení Rady č. 338/97/ES ze dne 9. prosince 1996, **o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi**.¹⁴¹ Toto nařízení upravuje podrobně pravidla Úmluvy CITES pro povolování vývozu, dovozu, zpětného vývozu a tranzitu exemplářů ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin přes hranice EU a regulaci obchodu a držby exemplářů CITES uvnitř EU.¹⁴² Klíčovým pro nařízení č. 338/97/ES je pojem exemplář. Samo nařízení chápe jako „exemplář“ živočišného nebo rostlinného jedince, ať živého nebo neživého, patřícího k některému z druhů zařazených do příloh A až D, jakákoli jeho část nebo odvozenina, ať tvoří součást jiného zboží či nikoli.¹⁴³ Cílem tohoto nařízení je tedy chránit druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a zaručit jejich zachování regulováním obchodu s nimi. Nedílnou součástí nařízení jsou seznamy druhů živočichů a rostlin, rozřazené do čtyř příloh A až D, na něž se nařízení č. 338/97/EHS vztahuje.¹⁴⁴ V příloze A jsou uvedeny druhy přímo ohrožené vyhubením, pro něž platí zákaz komerčního

¹³⁹ Viz čl. 6 směrnice 1999/22/ES.

¹⁴⁰ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 316.

¹⁴¹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31997R0338:CS:NOT>

¹⁴² Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 380.

¹⁴³ Viz čl. 2 nařízení 338/97/ES.

¹⁴⁴ Podrobně viz čl. 3 nařízení 338/97/ES.

využívání, tato příloha téměř odpovídá příloze I Úmluvy CITES. Ze zákazu komerčního využívání je možné vydat výjimku, pokud se např. jedná o exempláře živočišných druhů narozené a odchované v zajetí nebo uměle vypěstované exempláře rostlinných druhů, či o exempláře získané před více než 50 lety nebo jsou dané exempláře určeny k chovatelským nebo pěstitelským účelům, které přinesou užitek pro zachování dotyčných druhů. V příloze B a C jsou zařazeny druhy, které je možné vyvážet nebo dovážet pouze na základě povolení nebo potvrzení, ta se vydají pouze za předpokladu, že zamýšlený vývoz nebo dovoz nebude mít škodlivý účinek na stav zachování druhu. Přílohy B a C přibližně odpovídají přílohám II a III Úmluvy CITES. V příloze D jsou uvedeny druhy jejichž dovoz je pouze sledován na základě předloženého oznámení o dovozu a z velké části se jedná o druhy, které Úmluvou CITES chráněny nejsou.

Další důležité právní předpisy z této oblasti jsou **nařízení Komise č. 865/2006/ES** ze dne 4. května 2006, o prováděcích pravidlech k nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s těmito druhy, jakožto hlavní prováděcí předpis k nařízení č. 338/97/ES, dále **nařízení Komise č. 100/2008/ES** ze dne 4. února 2008, kterým se mění nařízení č. 865/2006/ES, o prováděcích pravidlech k nařízení Rady č. 338/97/ES, pokud jde o soubory vzorků a určité formality týkající se obchodu s druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a **nařízení Komise č. 318/2008/ES** ze dne 31. března 2008, kterým se mění nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Zatím posledním a neméně důležitým předpisem z této oblasti zůstává **nařízení Komise č. 811/2008/ES** ze dne 13. srpna 2008, o pozastavení dovozu exemplářů určitých druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin do Společenství.

5.5. Právní normy na ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a výrobků z nich

Právní úprava v této oblasti zahrnuje problematiku komerčního dovozu produktů z mláďat tuleňů, dále komerční využití produktů a výrobků z velryb a ostatních kytovců a v neposlední řadě regulaci lovu do nášlapných pastí a dovozu kožešin a výrobků z některých druhů. Podnětem pro přijetí následujících právních předpisů bylo především používání nehumánních metod zabíjení spíše než zájem na ochraně druhové rozmanitosti.

Pramenem komunitární právní úpravy komerčního dovozu produktů z mláďat tuleňů je **Směrnice Rady č. 83/129/EHS ze dne 28. března 1983, o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států.**¹⁴⁵ Sama směrnice uvádí, že jedním z důvodů pro její přijetí byly pochyby ohledně situace populací tuleňů grónských a čepcolů hřebenatých, a zejména ohledně vlivu netradičního lovu na zachování a stav tuleňů grónských vyplývající z různých studií. Členské státy jsou podle této směrnice povinny přijmout nebo ponechat v platnosti všechna nezbytná opatření k zajištění toho, aby produkty z kožešin mláďat dvou druhů tuleňů (uvedené na seznamu v příloze) nebyly komerčně dováženy na jejich území.¹⁴⁶ O těchto opatřeních členské státy uvědomí bez prodlení Komisi.¹⁴⁷ V příloze směrnice jsou uvedeny produkty na které se zákaz vztahuje. Jedná se o kožešinové kůže surové a vyčíněné či vydělané, včetně kožešinových kůží sestavených do plátů, křížů a podobných forem a výrobky a jejich části z kožešin bělosrstných mláďat tuleňů grónských (*Pagophilus groenlandicus*) a mláďat s modrými zády čepcolů hřebenatých (*Cystophora cristata*).¹⁴⁸ Směrnice vychází z předpokladu, že lov, jak je tradičně prováděn Inuity (původním eskymáckým obyvatelstvem), nechává tulení mláďata nepoškozená, a proto je vhodné zajistit, aby zájmy Inuitů nebyly dotčeny. Z tohoto důvodu je použitelná pouze na produkty, které nejsou výsledkem tradičního lovu prováděného Inuity.

Na problematiku lovu a mezinárodního obchodu je dále zaměřeno i **Nařízení Rady č. 3254/91/EHS ze dne 4. listopadu 1991, o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchyťováni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchyty, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchyty do pastí.**¹⁴⁹ Důvodem přijetí tohoto nařízení bylo plnění závazků ES z Úmluvy o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť.¹⁵⁰ Pro účely tohoto nařízení se „nášlapnou pastí“ rozumí zařízení zkonstruované pro zachycení nebo uvěznění zvířat prostřednictvím

---

¹⁴⁵ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1983L0129:19890615:CS:PDF>

¹⁴⁶ Směrnice Rady č. 89/370/EHS ze dne 8. června 1989 tento zákaz neomezeně prodloužila.

¹⁴⁷ Viz čl. 1 odst. 2 směrnice č. 83/129/EHS.

¹⁴⁸ Tyto druhy nejsou chráněny CITES ani nařízením č. 338/97/ES viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 306.

¹⁴⁹ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31991R3254:CS:NOT>

¹⁵⁰ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 307.

čelistí, které se těsně sevrou kolem jedné nebo více čelistí tak, že vylučují vytažení této končetiny nebo končetin z pasti.¹⁵¹ Nařízení zakazuje používání nášlapných pastí ve Společenství od 1. ledna 1995. Dalším nástrojem k ochraně volně žijících živočichů je zákaz dovozu kožešin a dalšího zboží z druhů uvedených v přílohách nařízení. Příloha I zahrnuje 13 druhů kožešinových zvířat. Kožešiny a výrobky z kožešin těchto zvířat, obsažené v Příloze II, nesmí být dováženy do Společenství. Výjimka je stanovena pro dovoz ze zemí, u nichž Komise stanoví, že mají přiměřená právní nebo správní ustanovení zakazující používání nášlapných pastí anebo uplatňují mezinárodně dohodnuté normy humánního odchyty do pastí.

Při určování těchto zemí napomáhá Komisi Výbor pro obchod s volně žijící faunou a planě rostoucí flórou ustavený podle **Nařízení č. 338/97/ES**. Seznam těchto zemí a povolených druhů zvířat je uveden v **Rozhodnutí Rady č. 97/602/ES**.¹⁵² Zboží, které je současně exemplářem CITES (ve smyslu nařízení č. 338/97/ES) musí mít pro dovoz příslušné doklady CITES.¹⁵³

V neposlední řadě je třeba alespoň okrajově uvést **Nařízení Rady č. 348/81/EHS ze dne 20. ledna 1981, o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních kytovců**.¹⁵⁴ Produkty a výrobky z kytovců jsou předmětem dovozních povolení, které nemohou být za žádných okolností vydány pro komerční účely.¹⁵⁵ Nařízení se vztahuje např. na maso, tuk, olej, kůže, kožené výrobky, velrybí kostice a další produkty a výrobky z velryb a ostatních kytovců zahrnutých v příloze.

Nařízení bylo fakticky nahrazeno výše zmíněným nařízením č. 338/97/ES, neboť všichni kytovci jsou v Příloze A k nařízení č. 338/97/EHS, tj. platí zákaz jejich komerčního využívání.¹⁵⁶

5.6. Právní normy týkající se ochrany zvířat v lidské péči

Komunitární právní úprava ochrany zvířat v lidské péči spočívá v ochraně zvířat jako jedinců, a je zaměřena především na zajištění jejich zdravých životních podmínek

¹⁵¹ Viz čl.1 nařízení č.3254/91/EHS.

¹⁵² <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1997D0602:20070101:CS:PDF>

¹⁵³ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 309.

¹⁵⁴ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1981R0348:19950101:CS:PDF>

¹⁵⁵ Viz čl.1 nařízení č. 348/81/EHS.

¹⁵⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání.C.H. Beck, Praha 2007, str.381.

(tzv.welfare). Ochrana zvířat má svůj základ i v prohlášení č. 24 připojenému k závěrečnému aktu Smlouvy o EU, které vyzývá evropské orgány a členské státy, aby při přípravě a používání právních předpisů Společenství, zejména v oblasti Společné zemědělské politiky, věnovaly plnou pozornost požadavkům na dobré životní podmínky zvířat.¹⁵⁷

Oblast komunitární právní úpravy ochrany zvířat v lidské péči zahrnuje především: 1) ochranu zvířat používaných k pokusům a jiným vědeckým účelům (Směrnice Rady č. 86/609/EHS, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných k pokusům a jiným vědeckým účelům), 2) ochranu zvířat během jejich přepravy (Nařízení Rady č. 1/2005/ES, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení č. 1255/97/ES), 3) pravidla přesunů jedinců vybraných domácích zvířat (Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES, o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/EHS), 4) ochranu zvířat určených k porážce (Směrnice Rady č. 93/119/EHS, o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování) a 5) ochranu zvířat chovaných pro hospodářské účely (Směrnice Rady č. 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely). S tímto tématem souvisí i problematika týkající se veterinární péče. Komunitární právní úprava veterinární péče je velmi obsáhlá, zahrnuje např. právní normy upravující obchod se zvířaty a živočišnými produkty, úpravu informačních veterinárních systémů a registrace zvířat a v neposlední řadě právní úpravu léčiv a krmiv.

Směrnice Rady č. 86/609/EHS ze dne 24.listopadu 1986, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných k pokusům a jiným vědeckým účelům.¹⁵⁸Cílem směrnice je odstranění rozdílů v právní úpravě ochrany zvířat používaných k pokusným či jiným vědeckým účelům, které se mohou nepříznivě projevit na fungování společného trhu. Směrnice stanoví, v jakých případech mohou být pokusy prováděny: a) za účelem vývoje a výroby léčiv, potravin a podobných látek, b) za účelem ochrany životního prostředí v zájmu zdraví nebo dobrých životních podmínek lidí nebo zvířat. To vše za předpokladu, že pokus je nevyhnutelný a

---

¹⁵⁷ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 318.

¹⁵⁸ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31986L0609:CS:NOT>

k dosažení potřebných výsledků nelze dospět jinak. Pokus nesmí být proveden, je-li pro dosažení žádaného výsledku k dispozici vědecky vyhovující, zastupitelná a proveditelná alternativa, při které nemusí být použito zvíře.¹⁵⁹ Pokusy na ohrožených druzích jsou až na některé striktně stanovené výjimky zcela zakázány. Dále směrnice stanoví detailní podmínky pro provádění pokusů na zvířatech, kvalifikační podmínky pro osoby, které pokusy provádějí a požadavky na umístění pokusných zvířat a péče o ně. Za velmi podstatné považují vzájemné uznávání platnosti výsledků pokusů (za předpokladu, že je to možné), které byly provedeny na území jiného členského státu, aby se zabránilo duplicitě provádění pokusů.

Směrnice Rady č. 93/119/EHS ze dne 22. prosince 1993, o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování.¹⁶⁰ Směrnice byla přijata vzhledem k tomu, že rozhodnutím Rady č. 88/306/EHS byla jménem Společenství schválena Evropská dohoda o ochraně jatečných zvířat.¹⁶¹ Jedním z cílů směrnice je ušetřit zvířata během porážky a činností s ní souvisejících, veškerého vzrušení, bolesti nebo utrpení, kterému se lze vyhnout. Vztahuje se na přehánění, ustájení, znehybnění, omračování, porážku a usmrcení zvířat chovaných a držných pro produkci masa, kůže, kožešiny nebo jiných produktů a na postupy usmrcování zvířat v rámci tlumení nákaz.¹⁶² Stanovuje požadavky na konstrukci, vybavení jatek a kvalifikaci personálu, který se zvířaty nakládá. Přílohy směrnice pak podrobně upravují nejen podmínky přehánění a ustájení zvířat, ale zejména metody usmrcování.

Směrnice Rady č. 98/58/ES ze dne 20. července 1998, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.¹⁶³ Tato směrnice stanoví minimální normy týkající se ochrany zvířat chovaných pro hospodářské účely.¹⁶⁴ K přijetí této komunitární normy došlo v důsledku ratifikace Evropské úmluvy o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely.¹⁶⁵ Pro účely směrnice se za „zvíře“ považuje jakékoli zvíře chované nebo držené pro výrobu potravin, vlny, kůže nebo kožešin nebo pro jiné hospodářské účely. Nevztahuje se však na zvířata: a) volně žijící, b) chovaná pro účast na kulturních a sportovních akcích, c) pokusná nebo laboratorní, d) bezobratlé živočichy. Členské státy jsou povinny přijmout opatření k tomu, aby vlastníci nebo držitelé zvířat přijali všechna

¹⁵⁹ Viz čl. 7 směrnice č. 86/609/EHS.

¹⁶⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31993L0119:CS:NOT>

¹⁶¹ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 321.

¹⁶² Viz čl.1 směrnice 93/119/EHS.

¹⁶³ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1998L0058:20030605:CS:PDF>

¹⁶⁴ Viz čl.1 směrnice č. 98/58/ES.

¹⁶⁵ ES Úmluvu schválilo rozhodnutím č. 78/923/EHS.

vhodná opatření s cílem zajistit dobré životní podmínky zvířat, která jsou v jejich péči, a aby tato zvířata nebyla vystavena žádné zbytečné bolesti, utrpení nebo poškození.¹⁶⁶ Příloha směrnice obsahuje pravidla pro způsobilost personálu pečujícího o zvířata, kontrolu zvířat, vedení záznamů, volnost pohybu zvířat, požadavky na budovy, ustájení zvířat a zabezpečení krmiva a vody.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES ze dne 26. května 2003, o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a o změně směrnice Rady 92/65/EHS.¹⁶⁷ Tímto nařízením se stanoví veterinární podmínky

pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a pravidla pro kontroly těchto přesunů.¹⁶⁸ Vztahuje se na přesuny zvířat v zájmovém chovu, která jsou uvedena v příloze I, mezi členskými státy nebo ze třetích zemí. Příloha I zahrnuje následující druhy zvířat: psy, kočky, fretky, bezobratlé (s výjimkou včel a korýšů), okrasné tropické ryby, obojživelníky, plazy, ptáky (s výjimkou drůbeže), hlodavce a králíky domácí. Aplikací tohoto nařízení není dotčeno nařízení č. 338/97/ES, o ochraně ohrožených druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním ochodu s nimi.¹⁶⁹ Nařízení klade zejména požadavky na identifikaci zvířat, včetně prokázání očkování proti vzteklině, pokud jsou tato zvířata přesunována mezi členskými státy nebo jde o dovoz či opětovný dovoz ze třetí země na území Společenství.

Nařízení Rady č. 1/2005/ES ze dne 22. prosince 2004, o ochraně zvířat během přepravy a souvisejících činností a o změně směrnic 64/432/EHS a 93/119/ES a nařízení č. 1255/97/ES.¹⁷⁰ Nařízení upravuje přepravu živých obratlovců prováděnou v rámci ES, včetně zvláštních kontrol, které provádějí úředníci u zásilek, které vstupují na celní území ES nebo je opouštějí.¹⁷¹ Nařízení se nevztahuje na přepravu zvířat, jež se neprovádí v souvislosti s hospodářskou činností, stejně jako na přepravu zvířat k veterináři. Přeprava zvířat nesmí být prováděna způsobem, který jim může způsobit zranění nebo zbytečné utrpení. Kromě tohoto obecného předpokladu stanoví nařízení i další podmínky pro přepravu zvířat, např. způsobilost zvířat pro přepravu, požadavky na dopravní prostředky, zařízení k nakládce a vykládce a personál, který se zvířaty zachází. Dále nesmějí být zvířata přepravována pokud je nedoprovázejí doklady obsahující informace o jejich původu, majiteli, místu a času odjezdu a údaje o plánovaném místě

¹⁶⁶ Viz čl.3 směrnice č. 98/58/ES.

¹⁶⁷ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003R0998:CS:NOT>

¹⁶⁸ Viz čl.1 nařízení č.998/2003/ES.

¹⁶⁹ Viz čl.2 nařízení č.998/2003/ES.

¹⁷⁰ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R0001:CS:NOT>

¹⁷¹ Viz čl. 1 nařízení č.1/2005/ES.

určení. Pokud příslušný orgán zjistí, že není nebo nebylo dodrženo některé ustanovení tohoto nařízení, přijme veškerá nezbytná opatření k zajištění dobrých životních podmínek zvířat. Tato opatření mohou zahrnovat změnu řidiče, překládku zásilky na jiný dopravní prostředek, návrat zvířat nejkratší cestou do místa odeslání, vykládku zvířat a jejich ustájení. Pokud neexistuje žádná jiná možnost, jak zajistit dobré životní podmínky zvířat, musí být zvířata humánním způsobem usmrcena.¹⁷²

5.7. Shrnutí

V současné době neexistuje na úrovni evropského komunitárního práva komplexní právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva. Právní úprava je obsažena v jednotlivých dílčích pramenech sekundárního práva, zaměřených obzvláště na ty oblasti, které vyžadují širší nadnárodní spolupráci, bez níž by ochrana biologické rozmanitosti nebyla účinná. Po stručném úvodu se v první kapitole zaměřuji na právní úpravu ochrany volně žijících ptáků, jejíž základ tvoří Směrnice Rady č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků. V následující kapitole se zabývám ochranou přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, která je zajišťována Směrnicí Rady č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin.

V kapitole 5.3 zmiňuji Směrnici Rady č. 1999/22/ES, o chovu volně žijících živočichů v zoologických zahradách, jež tvoří základ ochrany druhů ex situ na úrovni evropského komunitárního práva. Kapitola 5.4. je zaměřena na právní normy na ochranu druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi, přičemž největší pozornost je věnována Nařízení Rady č. 338/97/ES, o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi. Obsahem následující kapitoly jsou právní normy na ochranu vybraných druhů volně žijících živočichů a výrobků z nich. Jedná se především o Směrnici Rady č. 83/129/EHS, o dovozu kůží z některých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států a Nařízení Rady č. 3254/91/EHS, o zákazu používání nášlapných pastí ve Společenství a dovozu kožešin a zboží z určitých volně žijících živočichů ze zemí, kde jsou tyto živočichové odchytáváni pomocí nášlapných pastí nebo jiných metod odchytu, které nesplňují mezinárodní normy humánního odchytu do pastí. Dále se okrajově věnuji i Nařízení Rady č. 348/81/EHS, o společných pravidlech pro dovoz produktů z velryb a ostatních

---

¹⁷² Viz čl.23 nařízení č. 1/2005/ES.

kytovců. Závěrečná kapitola je věnována právním normám, které se týkají ochrany zvířat v lidské péči. Zmiňuji zejména Směrnici Rady č. 86/609/EHS, o sblížení právních a správních předpisů členských států týkajících se ochrany zvířat používaných k pokusům a jiným vědeckým účelům, dále Směrnici Rady č. 93/119/EHS, o ochraně zvířat při porážení nebo usmrcování a Směrnici Rady č. 98/58/ES, o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely. Věnuji se rovněž Nařízením Evropského parlamentu a Rady č. 998/2003/ES, o veterinárních podmínkách pro neobchodní přesuny zvířat v zájmovém chovu a Nařízením Rady č. 1/2005/ES, o ochraně zvířat během přepravy.

6. Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu

V úvodu je vhodné uvést tu skutečnost, že v současné době v českém právním řádu neexistuje komplexní právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva. Naopak, jak zjistíme při bližším zkoumání právní úpravy v této oblasti, jednotlivé aspekty ochrany fauny a flóry jsou zahrnuty ve značném množství právních předpisů. Právní úprava ochrany rostlin a živočichů v České republice vychází ze zásad mezinárodního a evropského komunitárního práva na ochranu rostlinstva a živočišstva. Je nutné si uvědomit, že Česká republika přistoupila k většině významných mezinárodních úmluv, které se k ochraně fauny a flóry vztahují. Neopomenutelným faktem zůstává i nadále vliv evropské komunitární legislativy na českou právní úpravu. O vzrůstajícím významu ochrany rostlinstva a živočišstva, resp. biologické rozmanitosti svědčí i přijetí Státní politiky životního prostředí 2004 - 2010 či Strategie biologické rozmanitosti ČR. Ochrana jednotlivých druhů rostlin a živočichů však nikdy nemůže být účinná bez ochrany těch biotopů a ekosystémů, na nichž jsou tyto druhy existenčně závislé. Z tohoto důvodu zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zakládá obecnou územní ochranu veškeré přírody a krajiny a zvláštní zvýšenou ochranu jejich vybraných částí. Po vstupu České republiky do EU jsou tyto kategorie územní ochrany doplněny v rámci vytváření soustavy NATURA 2000 o tzv. evropsky významné lokality a ptačí oblasti.

6.1. Obecná ochrana biodiverzity rostlin a živočichů

Právní úpravu ochrany biodiverzity všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a jejich populací nalezneme zejména v **zákoně 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**.¹⁷³ Zákon v § 5 zavádí obecnou ochranu rostlinstva a živočišstva, tedy určitý minimální režim ochrany všech druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů. Všechny druhy jsou tak chráněny před zničením, poškozováním, sběrem či odchytém, který vede nebo by mohl vést k jejich ohrožení na bytí nebo k jejich degeneraci, k narušení rozmnožovacích schopností druhů, zániku populace druhů nebo zničení ekosystému jehož jsou součástí. Zákon dále ukládá fyzickým a právnickým osobám povinnost postupovat při provádění zemědělských, lesnických a stavebních prací,

¹⁷³ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=114%2F1992&number2=&name=&text=

při vodohospodářských úpravách, v dopravě a energetice tak, aby nedocházelo k nadměrnému úhynu rostlin a zraňování nebo úhynu živočichů nebo ničení jejich biotopů, kterému lze zabránit technicky i ekonomicky dostupnými prostředky.

Ochrana volně žijících zvířat je upravena sice především v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ale i zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání obsahuje určité podmínky ochrany. Jedná se o zákaz stanovených nedovolených způsobů lovu volně žijících zvířat, obdobné zákazy obsahují i zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti či zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství.

Vedle obecné druhové ochrany zavádí zákon č. 114/1992 Sb. v § 5a a 5b ochranu volně žijících druhů ptáků. Tato právní konstrukce ochrany volně žijících druhů ptactva byla přijata z důvodu transpozice komunitárního práva. V zájmu ochrany druhů ptáků, kteří volně žijí na evropském území členských států Evropských společenství, je zakázáno jejich úmyslné usmrcování nebo odchyt jakýmkoliv způsobem, úmyslné poškozování nebo ničení jejich hnízd a vajec nebo odstraňování hnízd, sběr jejich vajec ve volné přírodě a jejich držení, a to i prázdných. Kromě toho je zakázáno úmyslné vyrušování těchto ptáků, zejména během rozmnožování a odchovu mláďat a držení druhů ptáků, jejichž lov a odchyt jsou zakázány. Dále zákon zakazuje prodej, přepravu za účelem prodeje, držení a chov za účelem prodeje a nabízení za účelem prodeje živých nebo mrtvých ptáků a jakýchkoliv snadno rozpoznatelných částí ptáků nebo výrobků z ptáků. Z těchto zákazů jsou však možné četné výjimky, např. zákaz úmyslného usmrcování, odchytu a držení se nevztahuje na lov některých druhů ptáků vymezený a prováděný v souladu s předpisy o myslivosti a zákonem č. 114/1992 Sb. Dále zákon zakotvil v § 5b režim tzv. odchylných postupů, které je však možné uplatnit jen při splnění přísných podmínek. Orgán ochrany přírody tak může, neexistuje-li jiné uspokojivé řešení, rozhodnutím stanovit odchylný postup, je-li to potřebné v zájmu veřejného zdraví nebo veřejné bezpečnosti, v zájmu bezpečnosti leteckého provozu, při prevenci závažných škod na úrodě, domácích zvířatech, lesích, rybářství a vodním hospodářství nebo za účelem ochrany volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V případě, že se bude odchylný postup týkat blíže neurčeného okruhu osob, stanoví jej Ministerstvo životního prostředí vyhláškou.¹⁷⁴

---

¹⁷⁴ Např. vyhláška č. 152/2006 Sb., o odchylném postupu při ochraně ptáků a výjimce ze základních ochranných podmínek zvláště chráněných druhů ptáků pro jejich značení či vyhláška č. 294/2006 Sb., o odchylném postupu pro usmrcování špačka obecného.

Dále zákon č. 114/1992 Sb. zakotvuje v § 7 ochranu dřevin rostoucích mimo les, která zahrnuje ochranu veškerých stromů a keřů rostoucích mimo lesní pozemky, pokud nepodléhají ochraně podle jiných zákonů nebo ochraně v rámci památných stromů nebo zvláště chráněných druhů rostlin. Dřeviny jsou zvláště chráněny před poškozováním a ničením. Péče o dřeviny, zejména jejich ošetřování a udržování je povinností vlastníků. Ke kácení dřevin je nezbytné povolení orgánu ochrany přírody, pokud zákon nestanoví výjimku. Povolení tak není třeba ke kácení dřevin z důvodů pěstebních, ke kácení dřevin na pozemcích, které jsou ve vlastnictví fyzických osob, jestliže pozemky užívají a jde-li o stromy se stanovenou velikostí a ke kácení dřevin, je-li jejich stavem zřejmě a bezprostředně ohrožen život či zdraví nebo hrozí-li škoda značného rozsahu.

6.2. Zvláštní ochrana vybraných vzácných a ohrožených druhů rostlin a živočichů

V této části se budu zabývat zákony, které poskytují zvláštní ochranu vybraným vzácným a ohroženým druhům. V první řadě se jedná především o **zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny**, který upravuje zvláštní ochranu vymírajících, ohrožených či řídké se vyskytujících druhů rostlin a živočichů (§ 48 až 57). Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů jsou dle stupně jejich ohrožení rozděleny do tří kategorií a to na a) kriticky ohrožené, b) silně ohrožené, a c) ohrožené. Seznam a stupeň ohrožení zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů stanovilo Ministerstvo životního prostředí vyhláškou č. 395/1992 Sb. Chráněni jsou i mrtví jedinci těchto druhů, jejich části nebo výrobky z nich, pokud je patrné z průvodních dokumentů, obalu, etikety atd., že jsou vyrobeny z částí zvláště chráněného živočicha nebo zvláště chráněné rostliny.

Zvláště chráněné rostliny jsou chráněny ve všech svých podzemních a nadzemních částech a všech vývojových stádiích; chráněn je rovněž jejich biotop. Je zakázáno tyto rostliny sbírat, trhat, vykopávat, poškozovat, ničit nebo je jinak rušit ve vývoji. Kromě toho zákon zakazuje tyto rostliny držet, pěstovat, dopravovat, prodávat, vyměňovat nebo nabízet za účelem prodeje nebo výměny. Dále vymezuje případy, ve kterých se ochrana na tyto druhy podle zákona nevztahuje.

Také zvláště chránění živočichové jsou chráněni ve všech svých vývojových stádiích, přičemž se ochrana vztahuje i na jimi užívaná přirozená i umělá sídla a jejich biotop. Zákon zakazuje škodlivě zasahovat do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů,

zejména je chytat, chovat v zajetí, rušit, zraňovat nebo usmrcovat. Kromě toho nepovoluje sbírání, ničení, poškozování či přemísťování jejich vývojových stádií. Je rovněž zakázáno je držet, chovat, dopravovat, prodávat či nabízet za účelem prodeje nebo výměny. Ochrana se nevztahuje na případy, kdy zásah do přirozeného vývoje zvláště chráněných živočichů (jedná se pouze o kategorii ohrožené druhy) je prokazatelně nezbytný v důsledku běžného obhospodařování nemovitostí nebo jiného majetku nebo z důvodů hygienických, ochrany veřejného zdraví a veřejné bezpečnosti anebo leteckého provozu. V těchto případech je ke způsobu a době zásahu nutné předchodit stanovisko orgánu ochrany přírody, v němž může uložit náhradní ochranné opatření, např. záchranný přenos živočichů.

V rámci § 56 zákon o ochraně přírody a krajiny připouští udělování výjimek ze zákonných zákazů obsažených ve vztahu k zvláště chráněným druhům rostlin a živočichů při splnění stanovených podmínek. Na udělení výjimky není právní nárok.¹⁷⁵

Ochrana druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v rámci mezinárodního obchodu je zakotvena v zákoně č. 100/2004 Sb., **o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů**¹⁷⁶ (zákon o obchodování s ohroženými druhy). K zákonu č. 100/2004 Sb. byla vydána vyhláška č. 227/2004 Sb., k provádění zákona o obchodování s ohroženými druhy.

Tento zákon upravuje ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které jsou ohroženy na přežití, s cílem jejich zachování regulováním obchodu s nimi v souladu s Úmluvou o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a právem Evropských společenství, které upravuje dovoz a vývoz volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, včetně dovozu výrobků z kytovců, výrobků z tuleňů, používání náslapných pastí, dovozu kožešin a dalšího zboží vyrobeného z kožešin. Dále stanoví podmínky pro obchod s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a stanoví některá další opatření sloužící k zajištění ochrany a evidence těchto druhů na území České republiky.¹⁷⁷ Zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy, je tedy prováděcím předpisem k nařízení Rady č. 338/97/ES a dalším evropským nařízením. Provádí jejich adaptaci, zejména v oblasti

---

¹⁷⁵ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 364.

¹⁷⁶ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=100%2F2004&number2=&name=&text=

¹⁷⁷ Viz § 1 zákona 100/2004 Sb.

stanovení orgánů veřejné správy, rozdělení jejich kompetencí, podrobnosti kontroly, sankce a nápravná opatření.¹⁷⁸ Zákon o obchodování s ohroženými druhy tak v jednotlivých hlavách stanoví např. náležitosti žádosti o povolení k dovozu, vývozu, zpětnému vývozu a přemísťování exemplářů (hlava II), registraci obchodníků a vědeckých institucí a odchylky pro některé případy vývozu exempláře rostlinného druhu (hlava III), zvláštní pravidla obchodu se zvláště chráněnými druhy,¹⁷⁹ které nejsou exempláři CITES a obchod s výrobky z tuleňů a regulaci lovu některých druhů mořských živočichů (hlava IV), náležitosti povolení nebo potvrzení pro dovoz, vývoz, zpětný vývoz nebo přemístění exempláře a nakládání s ním (hlava V), registraci některých exemplářů, udělování výjimek ze zákazu obchodní činnosti a prokazování původu (hlava VI) a sankce za porušení zákona (hlava IX).

Zákon dále stanoví kompetence orgánů veřejné správy k provádění jednotlivých ustanovení evropských nařízení. Ministerstvo životního prostředí je hlavním výkonným orgánem a uděluje dovozní a vývozní povolení, potvrzení o zpětném vývozu a potvrzení potřebné k přemístění exempláře. Dalšími výkonnými orgány jsou krajské úřady, správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí (na území národních parků a chráněných krajinných oblastí). Krajské úřady, správy národních parků a správy chráněných krajinných oblastí udělují výjimky ze zákazů obchodních činností s exempláři a zajišťují registraci exemplářů. Jako výkonný orgán vystupuje také Státní rostlinolékařská správa, která vydává doklady pro vývoz uměle vypěstovaných exemplářů rostlinného druhu. Jako národní vědecký orgán CITES je stanovena Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Zákon stanoví i kompetence kontrolních orgánů, kterými se staly celní orgány a Česká inspekce životního prostředí, Státní veterinární správa a Státní rostlinolékařská správa.

Na úseku regulace obchodování s ohroženými druhy při praktické aplikaci přicházejí v úvahu zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (prokazování původu exempláře), zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání (podmínky přepravy zvířat), či zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči (veterinární podmínky přepravy živočichů) či zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči (fytopatologické podmínky přepravy rostlin).¹⁸⁰

---

¹⁷⁸ Podrobněji viz Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 467- 473.

¹⁷⁹ Jedná se druhy podle § 48 zákona č. 114/1992 Sb.

¹⁸⁰ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.384.

Do této oblasti spadá i problematika náhrady škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. Základním pramenem právní úpravy je **zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy**,¹⁸¹ který upravuje podmínky nároku na náhradu škody, rozsah náhrady škody a uplatnění nároku na náhradu škody, a dále **vyhláška č. 360/2000 Sb., o stanovení způsobu výpočtu výše náhrady škody způsobené vybranými zvláště chráněnými živočichy na vymezených domestikovaných zvířatech, psech sloužících k jejich hlídání, rybách, včelstvech, včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách a na lesních porostech**.¹⁸² Zákon se vztahuje na škody, jež byly způsobené jedinci výslovně stanovených druhů zvláště chráněných živočichů. Jako vybrané živočichy zákon uvádí bobra evropského, vydru říční, kormorána velkého, losa evropského, medvěda hnědého, rysa ostrovida a vlka. Cílem zákona je napomoci udržení biologické druhové rozmanitosti v České republice, a to tím, že se pomocí vyplácení náhrad škody státem alespoň poněkud zmírní odpor lidí vůči těmto ohroženým obratlovcům.¹⁸³ Zákon vyžaduje realizaci konkrétních preventivních opatření, aby se minimalizovalo nebezpečí vzniku škody a aby v případě, že ke škodě skutečně dojde, bylo možné náhradu škody přiznat. Náhradu škody vyplácí krajské úřady na žádost poškozeného, jenž musí být doložena doklady potřebnými pro posouzení nároku na náhradu škody a podána ve lhůtách stanovených zákonem, jinak nárok na náhradu škody bez dalšího zaniká. Nahrazuje se škoda způsobená vybraným živočichem na životě nebo zdraví fyzické osoby, vymezených domestikovaných zvířatech, psech sloužících k hlídání vybraných domestikovaných zvířat, rybách, včelstvech a včelařském zařízení, nesklizených polních plodinách, trvalých porostech, uzavřených objektech a movitých věcech v uzavřených objektech.

6.3. Ochrana rostlin a živočichů před vnějšími škodlivými vlivy

Tuto ochranu zajišťuje zejména **zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání**¹⁸⁴ a **vyhláška č. 207/2004 Sb., o ochraně, chovu a využití pokusných zvířat**. Zákon je založen na myšlence, že zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na

¹⁸¹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/_s.155/701?l=115/2000

¹⁸² http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=360%2F2000+Sb.&number2=&name=&text=

¹⁸³ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.396.

¹⁸⁴ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=zakon%20na%20ochranu%20zvirat%20proti%20tyrani&PC_8411_l=409/2008&PC_8411_ps=10#10821

různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka. Účelem zákona je chránit zvířata před týráním, poškozováním jejich zdraví a před bezdůvodným usmrcením. Zákon velmi podobně upravuje požadavky a podmínky ochrany zvířat proti týráním, práva a povinnosti fyzických a právnických osob na úseku ochrany zvířat proti týráním, včetně požadavků na jejich kvalifikaci a odbornou způsobilost, a soustavu, působnost a pravomoc orgánů vykonávajících státní správu na úseku ochrany zvířat proti týráním.

Zásadním pro další výklad je koncept zvířete, jenž je uveden v § 3 písm. a) zákona č. 246/1992 Sb., kterým se rozumí každý živý obratlovec, kromě člověka, nikoliv však plod nebo embryo. Za klíčové považují právě definice volně žijícího zvířete „*zvíře, patřící k druhu, jehož populace se udržuje v přírodě samovolně, a to i v případě jeho chovu v zajetí*“ a zvířete v lidské péči „*zvíře, které je přímo závislé na bezprostřední péči člověka*“.

Předmětem právní úpravy jsou tedy jak zvířata chovaná v lidské péči, tak i volně žijící v přírodě, avšak pouze obratlovci. Zákon zakazuje jakékoli týráním zvířat i všechny formy jeho propagace, přičemž demonstrativně uvádí způsoby, které se považují za týráním zvířat. Kromě toho zakotvuje zásadu, že nikdo nesmí bez důvodu zvíře usmrtit a uvádí výjimečné důvody, kdy je možné zvíře usmrtit. Dále stanoví podmínky, které musí být dodržovány při dovolených způsobech usmrcování zvířat a explicitně zakazuje některé způsoby usmrcování.

Zákon dále výslovně zakazuje opuštění zvířete s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat. Za opuštění zvířete se přitom nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, pokud je to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí.

V rámci úpravy zaměřené na ochranu hospodářských zvířat jsou stanoveny zákazy určitých způsobů chovu těchto zvířat, např. chovat zvíře v izolaci, působí-li mu to utrpení, chovat zvířata v takových prostorách ve kterých nemohou uspokojit své potřeby příjmu potravy a vody, chovat zvířata trvale ve tmě či je ponechat bez náležité doby odpočinku od umělého osvětlení.

Zvláštní podmínky platí pro ochranu zvířat v zájmových chovech, tj. zvířat u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a jejichž chov slouží především zájmové činnosti člověka.

Zákon na ochranu zvířat proti týráním obsahuje i určité podmínky ochrany volně žijících zvířat. Stanovuje nedovolené způsoby lovu volně žijících zvířat, např. pomocí sítí,

smyčky, harpuny nebo pomocí výbušnin, pomocí luků a samostřílů. Obdobné zákazy obsahují i zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti či zákon č. 99/2004 Sb., o rybářství.

Významnou částí zákona č. 246/1992 Sb. je úprava ochrany pokusných zvířat. Zákon upravuje důvody, za jakých lze pokus na zvířeti provést, např. odvrácení nebo prevence nemocí u člověka, zvířat nebo rostlin, včetně výroby a zkoušení léčiv. Pokusy musejí být prováděny přednostně na zvířatech k těmto účelům chovaných. Je zakázáno provádět na zvířatech pokusy za účelem vývoje nebo zkoušení zbraní, bojových látek nebo munice. Pokusy je možné provádět pouze v uživatelských zařízeních, kterým udělena akreditace.

Dále tuto ochranu poskytuje **zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči**¹⁸⁵ a jeho prováděcí předpisy. Tento zákon stanoví požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty a upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob, jakož i soustavu, působnost a pravomoc orgánů vykonáváním státní správu v oblasti veterinární péče.

Veterinární péče zahrnuje a) péči o zdraví zvířat a jeho ochranu, zejména předcházení vzniku a šíření nálezů a jiných onemocnění zvířat a jejich zdolávání, ochranu zdraví lidí před nemocemi přenosnými ze zvířat na člověka, b) péči o zdravotní nezávadnost živočišných produktů a krmiv a ochranu zdraví lidí před jeho poškozením nebo ohrožením živočišnými produkty, c) ochranu území České republiky před zavlečením nálezů zvířat a nemocí přenosných ze zvířat na člověka a před dovozem zdravotně závadných živočišných produktů a krmiv ze zahraničí, d) ochranu životního prostředí před nepříznivými vlivy souvisejícími s chovem zvířat, výrobou a zpracováním živočišných produktů, jakož i ochranu zvířat a jejich produkce před riziky ze znečištěného životního prostředí, e) veterinární asanaci, f) dozor nad dodržováním povinností a požadavků stanovených k zajištění těchto úkolů tímto zákonem a zvláštními předpisy a předpisy Evropských společenství (státní veterinární dozor).

Jednu z nejdůležitějších problematik z hlediska ochrany zvířat podle zákona o veterinární péči představuje obecná ochrana zdraví zvířat. Zákon stanoví povinnosti zejména chovatelům, dále veterinárním odborníkům, případně dalším osobám. Jedná se vesměs o preventivní opatření, která mají zabránit preventivně možnému vzniku nálezů.¹⁸⁶

---

¹⁸⁵http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411/_s.155/701?PC_8411_name=o%20veterinární%20péči&PC_8411_l=332/2008&PC_8411_ps=10#10821

¹⁸⁶ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.388.

Kromě výše uvedených právních předpisů je třeba uvést i **zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.**¹⁸⁷ Tento zákon upravuje v souladu s předpisy Evropských společenství práva a povinnosti fyzických a právnických osob týkající se a) ochrany rostlin a rostlinných produktů proti škodlivým organismům a poruchám, b) ochrany proti zavlékání organismů škodlivých rostlinám nebo rostlinným produktům do České republiky z ostatních členských států Evropské unie a ze třetích zemí, proti jejich rozšiřování na území České republiky a proti zavlékání těchto škodlivých organismů a na území ostatních členských států Evropské unie a třetích zemí, c) registrace, uvádění na trh, používání a kontroly přípravků na ochranu rostlin a dalších prostředků na ochranu rostlin, d) uvádění na trh a kontroly účinných látek určených pro použití ve formě přípravků, e) omezování nepříznivého vlivu použití přípravků a dalších prostředků na zdraví lidí, zvířat a na životní prostředí, f) uvádění na trh, používání a kontrolního testování mechanizačních prostředků na ochranu rostlin.

Zákon stanoví působnost správních úřadů na úseku rostlinolékařské péče, upravuje rozsah a výkon rostlinolékařského dozoru a nařizování mimořádných rostlinolékařských opatření, stanoví odborné rostlinolékařské činnosti a požadavky na odbornou způsobilost při jejich výkonu, náhradu nákladů za provedené odborné úkony a pokuty za porušování povinností stanovených tímto zákonem.¹⁸⁸

6.4. Ochrana živočichů v rámci myslivosti a rybářství, problematika živočišné výroby včetně včelařství a ochrana rostlin v rámci zemědělského a lesního hospodářství

Je třeba vzít v úvahu, že v tomto případě se jedná o lidské činnosti, které nejsou primárně zaměřeny na ochranu živočichů a rostlin, nýbrž jde o výkon specifické ekonomické aktivity či záliby. I přes tento fakt zůstává právní úprava ochrany živočichů a rostlin v rámci těchto aktivit nenahraditelnou.

Základním právním předpisem upravující ochranu a lov zvěře je **zákon č. 449/2001 Sb., o myslivosti.**¹⁸⁹ Na něj navazují prováděcí vyhlášky, pro ochranu rostlinstva a živočišstva má největší význam **vyhláška č. 244/2002 Sb.,** kterou se provádějí některá ustanovení

¹⁸⁷ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=o+rostlinol%C3%A9ka%C5%99sk%C3%A9+p%C3%A9%C4%8Di&text=

¹⁸⁸ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.389.

¹⁸⁹ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=449%2F2001&number2=&name=&text=

zákona č. 499/2001 Sb., **vyhláška č. 245/2002 Sb.**, o době lovu jednotlivých druhů zvěře a o bližších podmínkách provádění lovu, a **vyhláška č. 491/2002 Sb.**, o způsobu stanovení minimálních a normovaných stavů zvěře a o zařazování honiteb nebo jejich částí do jakostních tříd.

Zákon upravuje chov a zachování druhů zvěře volně žijících na území ČR, výjimečné držení zvěře v zajetí, dovoz a vývoz živé zvěře, dovoz a vypouštění živočichů, kteří zatím nežijí na území ČR, tvorbu a využití honiteb, ochranu myslivosti, užívání honebních pozemků a zlepšování životních podmínek zvěře, regulaci stavů zvěře, provádění lovu zvěře, včetně lovu zvěře na nehonebních pozemcích, provádění lovu živočichů, kteří nejsou zvěří, náhradu škody způsobené zvěří a při provozování myslivosti, jakož i náhradu škody způsobené na zvěři a na mysliveckých zařízeních, kontrolu ulovené zvěře, výkon státní správy myslivosti, dozor a sankce za neplnění nebo porušení povinností.¹⁹⁰

Myslivost je definována jako soubor činností prováděných v přírodě ve vztahu k volně žijící zvěři jako součásti ekosystému a spolková činnost směřující k udržení a rozvíjení mysliveckých tradic a zvyků. Ochranou myslivosti se rozumí ochrana zvěře před nepříznivými vlivy prostředí, nakažlivými nemocemi, škodlivými zásahy lidí a volně pobíhajícími domácími zvířaty, včetně ochrany životních podmínek zvěře. Zákon stanoví obecnou povinnost pro každého, kdo vstupuje svou činností do přírody, počínat si tak, aby nedocházelo ke zbytečnému ohrožování nebo zraňování zvěře a k poškozování jejích životních podmínek.

Zásadním je definování pojmu *zvěře*, kterou zákon rozumí obnovitelné přírodní bohatství představované populacemi druhů volně žijících živočichů uvedených v § 2 písm. c) a d) zákona. V § 2 písm. d) zákona o myslivosti je uveden taxativní výčet zvěře, kterou lze obhospodařovat lovem. V prováděcí vyhlášce č. 245/2002 Sb. jsou pak stanoveny doby jejich lovu, resp. jejich hájení. V případě všech volně žijících druhů ptáků a vybraných chráněných druhů volně žijících živočichů musí být předpisy o lovu těchto druhů v rámci výkonu práva myslivosti uvedeny do souladu s legislativou evropského komunitárního práva na ochranu biodiverzity, zejména se směrnicí o ptácích a směrnicí o stanovištích.¹⁹¹

V § 2 písm. c) zákona o myslivosti je uveden seznam druhů zvěře, které nelze lovit podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána a které byly vyhlášeny ve Sbírce zákonů nebo ve Sbírce mezinárodních smluv, nebo druhy zvěře, které jsou zvláště chráněnými živočichy podle zvláštních právních předpisů a nebyla-li k jejich lovu

¹⁹⁰ Viz § 1 odst.1 zákona č. 449/2001 Sb.

¹⁹¹ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání.C.H. Beck, Praha 2007, str.390.

povolena výjimka podle těchto předpisů. Zákon tedy evidentně otevírá možnost, že nikoliv orgán myslivosti, ale orgán ochrany přírody vydá výjimku k lovu např. jedince kriticky ohroženého druhu.¹⁹²

Zákon dále upravuje zakázané způsoby lovu. Lov zvěře smí být prováděn jen způsobem odpovídajícím zásadám mysliveckým, zásadám ochrany přírody a zásadám ochrany zvířat proti týrání. Je zakázáno např. chytat zvěř do ok, na lep, do nášlapných pastí, lovit zvěř způsobem, jímž se zbytečně trýzní, trávit zvěř jedem nebo ji usmrcovat plynem či lovit zvěř s pomocí zdrojů umělého osvětlení.

Platná právní úprava ochrany a lovu ryb a vodních organismů vychází ze **zákona č. 99/2004 Sb., o rybníkářství, výkonu rybářského práva, rybářské strážní, ochraně mořských rybolovných zdrojů a o změně některých zákonů (zákon o rybářství)**.¹⁹³

Hlavním prováděcím předpisem je vyhláška č. 197/2004 Sb. Za rybářství se považuje chov, zušlechťování, ochrana a lov ryb, popřípadě vodních organismů v rybníkářství nebo při výkonu rybářského práva. Výkonem rybářského práva se rozumí činnost v rybářském revíru povolená právnické nebo fyzické osobě příslušným orgánem státní správy rybářství, spočívající v plánovitém chovu, ochraně, lovu a přisvojování si ryb, popřípadě vodních organismů, jakož i užívání pobřežních pozemků v nezbytném rozsahu.¹⁹⁴ Zákon tedy kromě jiného upravuje chov, ochranu a lov ryb, pěstování a lov vodních organismů a ochranu jejich života a životního prostředí. Neposkytuje tedy ochranu jen rybám, ale také tzv. vodním organismům, jimiž zákon rozumí vodní živočichy nebo vodní rostliny, které jsou zdrojem potravy ryb nebo jsou přirozenou součástí vodního prostředí.

Významnou z hlediska ochrany ryb a vodních organismů je možnost vyhlásit chráněnou rybí oblast. Chráněná rybí oblast je vymezená část rybářského revíru, v níž je výkon rybářského práva omezen, popřípadě vyloučen za účelem vytvoření podmínek pro chov a ochranu ryb nebo pěstování a reprodukci vodních organismů. Vyhláší ji rozhodnutím příslušný rybářský orgán, přičemž v rozhodnutí stanoví, které ryby nebo vodní organizmy mají být předmětem ochrany.

---

¹⁹² Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 446.

¹⁹³ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=99%2F2004&number2=&name=&text=

¹⁹⁴ Viz § 2 písm. f) zákona č. 99/2004 Sb.

Zákon dále upravuje zakázané způsoby lovu, přičemž u některých je možné povolit výjimku. Nedovolené je např. použití prostředků výbušných, otravných nebo omamných látek, střílet ryby, užívat k lovu ryb elektrického proudu a lovit ryby pod ledem.

Součástí zákona je také ochrana mořských rybolovných zdrojů. Touto částí zákona je zajištěn soulad české právní úpravy s požadavky nařízení ES týkajících se antarktických mořských živých zdrojů a s předpisy o obchodování s ohroženými druhy podle CITES.

195

Problematiku vztahující se k rybářství upravují i další důležité právní předpisy, např. zákon č. 254/2001 Sb., o vodách v § 35 upravuje podporu života ryb a zejména zákaz vypouštění nepůvodních vodních živočichů bez souhlasu vodoprávního úřadu,¹⁹⁶ dále zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, či zákon č. 115/2000 Sb., o náhradě škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy.

V současné době neexistuje ucelená právní úprava včelařství, naopak ochrana včel a právní režim výkonu včelařství jsou zahrnuty v řadě zákonů a vyhlášek, a to často dílčím způsobem nebo jen okrajově.

Ve včelařství využívaný druh, včela medonosná, je z právního hlediska hospodářským zvířetem, nikoliv volně žijícím živočichem, neboť ve volné přírodě se již nevyskytuje, nebo jen vzácně a krátkodobě bez šance na přežití. Včela je řazena mezi bezobratlé, tudíž nepoživá ochrany podle zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání.¹⁹⁷

Ochranu včel před šířením nakažlivých chorob upravuje zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči. Zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a vyhláška č. 16/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona č. 242/2000 Sb., mají zvláštní právní úpravu ekologického způsobu chovu včel. Šlechtění a plemenitba včel je upravena zákonem č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, dále vyhláškou č. 136/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti označování zvířat a jejich evidence a evidence hospodářství a osob stanovených plemenářským zákonem a vyhláškou č. 448/2006 Sb., o provedení některých ustanovení plemenářského zákona. Je nutno také zmínit možnost náhrady škody majiteli včelstev způsobených medvědem hnědým podle zákona č. 115/2000 Sb.

---

¹⁹⁵ Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006, str. 451.

¹⁹⁶ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701/.cmd/ad/.c/313/.ce/10821/.p/8411?PC_8411_name=vodni%20zakon&PC_8411_l=254/2001&PC_8411_ps=10#10821

¹⁹⁷ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str. 393.

V rámci zemědělské rostlinné a živočišné výroby a lesního hospodářství je nutno dále zmínit kromě zákona 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon) též zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, dále např. zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství, zákon č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin či zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele.

6.5. Ochrana a podmínky držení zvířat v lidské péči

Právní úprava ochrany a podmínek držení zvířat v lidské péči je zahrnuta v celé řadě právních předpisů, mezi nejvýznamnější patří již výše zmíněný zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání nebo zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči. Já se však v této části budu věnovat právní úpravě provozování zoologických zahrad obsažené v **zákoně č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad a o změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách)**¹⁹⁸ a v **nařízení vlády č. 17/2004 Sb., o pravidlech poskytování dotací provozovatelům zoologických zahrad.** Zákon upravuje podmínky provozování zoologických zahrad, organizaci státní správy, kontrolu dodržování podmínek zákona a sankce za jejich nedodržení. Posláním zoologických zahrad je v souladu s právem Evropských společenství přispět k zachování biologické rozmanitosti volně žijících živočichů jejich chovem v lidské péči, se zvláštním zřetelem na záchranu ohrožených druhů, jakož i výchova veřejnosti k ochraně přírody.¹⁹⁹ Zoologickou zahradou se rozumí trvalé zařízení, v němž jsou chováni a po dobu nejméně 7 dnů v kalendářním roce vystavováni pro veřejnost volně žijící živočichové, popřípadě též zvířata domácí. Přičemž zvíře domácí zákon o zoologických zahradách definuje jako *„živočicha, který patří k biologickému druhu, jenž vznikl činností člověka domestikací a žije převážně v přímé závislosti na péči člověka, případně druhotně zdivočelý živočich původně domestikovaného druhu nebo poddruhu“*.²⁰⁰ Za velmi zdařilou považuji definici volně žijícího živočicha, protože je za něj považován *„jedinec takového živočišného druhu, jehož populace se udržuje anebo udržovala, v případě druhů v přírodě nezvěstných nebo vyhynulých, v přírodě samovolně; může jít i o jedince chovaného v*

¹⁹⁸ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=z%C3%A1kon+o+zoologick%C3%BDch+zahrad%C3%A1ch&text=

¹⁹⁹ Viz § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 162/2003 Sb.

²⁰⁰ Viz § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 162/2003 Sb.

*lidské péči anebo závislého na péči člověka“.*²⁰¹ Zákon stanovuje i co se za zoologickou zahradu nepovažuje, např. cirkusy a podobná zařízení zaměřená na předvádění drezúry zvířat, obchody se zvířaty, záchranné stanice, záchranná centra.

Zoologická zahrada může být provozována pouze na základě licence, kterou vydává Ministerstvo životního prostředí. Zákon stanoví podmínky, jejichž splnění je nezbytným předpokladem pro vydání a držení licence. Jednou z obligatorních podmínek je podmínka bezúhonnosti. Podle § 6 odst. 2 písm. b) zákona o zoologických zahradách podmínku bezúhonnosti nesplňuje ten, kdo byl v době 3 let před podáním žádosti pravomocně odsouzen za trestný čin, jehož skutková podstata souvisí s činností vykonávanou v zoologické zahradě, pokud se na něj nehledí, jako by odsouzen nebyl, nebo ten, kdo byl v uvedené době uznán vinen z přestupku či jiného správního deliktu podle právních předpisů o ochraně přírody a životního prostředí, veterinárních předpisů nebo předpisů na ochranu zvířat proti týrání.²⁰² Ke každé žádosti si Ministerstvo životního prostředí vyžádá písemné vyjádření od České inspekce životního prostředí, místně příslušné veterinární správy a Ústředí komise pro ochranu zvířat a dále provede šetření na místě za účasti Komise pro zoologické zahrady.

Pouze držitel licence je oprávněn provozovat zoologickou zahradu a používat název „zoo“ nebo „zoologická zahrada“. Na druhou stranu je povinen dodržovat podmínky zákona vztahující se k chovu živočichů, vedení evidenčních záznamů a provádění výchovy veřejnosti k ochraně přírody.

Zvláštní případ tvoří plnění povinností i po zrušení nebo zániku licence. Podle ustanovení § 10 zákona 162/2003 Sb. totiž zrušení nebo zánik licence nezbavuje provozovatele povinností zabezpečit řádnou péči chovaným živočichům a nakládání v souladu se zvláštními právními předpisy. Zdůrazňuje se zde spolu s požadavkem Směrnice č. 1999/22/ES prvotní odpovědnost provozovatele za chovaná zvířata. Zvláštními předpisy se rozumí např. zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, zákon č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy či zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči.²⁰³

---

²⁰¹ Viz § 2 odst. 1 písm. d) zákona č. 162/2003 Sb.

²⁰² Např. zákon č. 114/1992 Sb., zákon č. 246/1992 Sb., zákon č. 166/1999 Sb.

²⁰³ Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007, str.395.

6.6. Závazky ČR v ochraně biodiverzity Antarktidy

Zvláštní postavení v rámci právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva má **zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě**,²⁰⁴ jehož účelem je zajistit dodržování mezinárodních závazků České republiky týkajících se Antarktidy, vyplývajících především z přijetí a ratifikace Madridského protokolu o ochraně životního prostředí ke Smlouvě o Antarktidě. V rámci páté části zákona o Antarktidě je zakotvena ochrana veškeré antarktické fauny a flóry. Zakazuje se jakékoliv zasahování do populací a stanovišť geograficky původních rostlin a živočichů, s výjimkou zásahů a odběrů prováděných na základě povolení. Kromě obecné ochrany druhové biodiverzity zákon poskytuje i zvláštní ochranu vybraným druhům ploutvonožců. Zákon dále upravuje i ochranu antarktické fauny a flóry před nepůvodními druhy. Výslovně zakazuje dovoz geograficky nepůvodních druhů rostlin, živočichů a mikroorganismů do Antarktidy, s výjimkou dovozu na základě povolení.

6.7. Shrnutí

V České republice neexistuje komplexní právní úprava ochrany živočichů a rostlin, nýbrž je obsažena ve větším množství zákonů a dalších obecně závazných právních předpisů. Po stručném uvedení do problematiky se zaměřuji na právní úpravu obecné ochrany biodiverzity rostlin a živočichů zakotvenou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Následující kapitola se věnuje zákonům, které poskytují zvláštní ochranu vybraným vzácným a ohroženým druhům. Náleží do ní zejména zákon o ochraně přírody a krajiny, který upravuje zvláštní ochranu vymírajícím, ohroženým či řídkce se vyskytujícím druhům rostlin a živočichů, dále zákon č. 100/2004 Sb., kterým se reguluje obchodování s ohroženými druhy, a zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy. V kapitole 6.3 se zaměřuji na právní úpravu, která zajišťuje rostlinám či živočichům ochranu před vnějšími škodlivými vlivy. Největší pozornost je věnována zejména zákonu č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání. Dále zmiňuji zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči a zákon č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči.

Poté se zabývám právními předpisy, které zajišťují ochranu živočichů v rámci myslivosti, rybářství a včelařství a ochranu rostlin v rámci zemědělského a lesního hospodářství.

---

²⁰⁴ http://portal.gov.cz/wps/portal/_s.155/701?number1=&number2=&name=o+Antarktid%C4%9B&text=

Hlavní pozornost je věnována zejména zákonu č. 449/2001 Sb., o myslivosti a zákonu č. 99/2004 Sb., o rybářství. Nakonec zmiňuji ještě další zákony, které regulují zemědělskou rostlinnou a živočišnou výrobu a lesní hospodářství, tj. zákon 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon), zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat, dále zákon č. 321/2004 Sb., o vinohradnictví a vinařství, zákon č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin či zákon č. 97/1996 Sb., o ochraně chmele. V předposlední kapitole se zaměřuji na ochranu zvířat a podmínky jejich držení v lidské péči, hlavně na právní úpravu provozování zoologických zahrad obsaženou v zákoně č. 162/2003 Sb., o podmínkách provozování zoologických zahrad změně některých zákonů (zákon o zoologických zahradách). V samotném závěru této části zmiňuji zákon č. 276/2003 Sb., o Antarktidě, v jehož rámci je poskytována ochrana jednak veškeré antarktické fauně a flóře a jednak speciální ochrana některým druhům živočichů.

7. Závěr

Ve své práci jsem se pokusila postihnout nejpodstatnější aspekty problematiky právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva. Právní úprava ochrany fauny a flóry se v poslední době stává velmi aktuálním tématem. Jedná se o oblast, která je upravena ve značném množství pramenů, ať již na úrovni celosvětové, regionální, popř. na úrovni jednotlivých států.

V úvodu diplomové práce se snažím o obecné věcné a právní vymezení tématu. Rostlinstvo a živočišstvo představuje živou složku životního prostředí. Zachování jeho existence, jeho ochrana a udržitelné využívání všech jeho složek je základní podmínkou pro přežití lidstva na planetě Zemi. Jednou z příčin zvýšeného zájmu o ochranu fauny a flóry je enormní úbytek biologické diverzity druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Snížení biologické rozmanitosti je konstatováno mj. v dokumentech Světového summitu o udržitelném rozvoji, v 6. Akčním programu životního prostředí ES na léta 2002-2010 či ve Strategii ochrany biodiverzity ČR. Tato ztráta biologické rozmanitosti je v současné době považována za jeden z nejzávažnějších globálních problémů životního prostředí. Z tohoto důvodu podávám ve druhé části přehled o současném stavu biologické rozmanitosti volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a o nejčastějších příčinách jejího ohrožení. Uvádím i tři hlavní přístupy k ochraně a péči o biologickou rozmanitost. Vedle druhového a územního přístupu je stále více preferován tzv. ekosystémový přístup, který se snaží o zahrnutí uvedených přístupů a dalších metodik do jednoho celku tak, aby byly schopny se vyrovnat složitosti ochrany biologické rozmanitosti. Ve třetí části podávám přehled cílů a nástrojů právních úprav ochrany fauny a flóry. Právní úprava je v této oblasti již tak rozsáhlá, že jsem pro srozumitelnost výkladu pokládala za nutné před vlastním rozborem jednotlivých právních instrumentů podat shrnutí nejčastějších prostředků, které jsou při ochraně fauny a flóry používány. Jádrem práce je pak problematika ochrany rostlinstva a živočišstva v pramenech mezinárodního, evropského komunitárního a českého národního práva.

Čtvrtá část je věnována právní úpravě ochrany rostlinstva a živočišstva v systému mezinárodního práva. Mezinárodní právo hraje na úseku ochrany rostlinstva a živočišstva klíčovou roli. Nezastupitelným se stává zejména při ochraně migrujících druhů, dále při ochraně celosvětově i regionálně ohrožených a vzácných druhů a v neposlední řadě při péči o ohrožené a vzácné typy přírodních stanovišť. Je nutné uvést, že při ochraně fauny a

flóry na mezinárodní úrovni sehrávají stále větší roli mezinárodní vládní a nevládní organizace. Podle mého názoru by pro další pozitivní vývoj v této oblasti bylo vhodné posílit postavení UNEP, jako jediné instituce OSN specificky zaměřené na ochranu životního prostředí. Vedle pramenů typu soft law je tato část zaměřena převážně na mezinárodní úmluvy. Pozornost je věnována zejména nejvýznamnějším celosvětovým úmluvám na ochranu fauny a flóry. Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva, Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví, Úmluva o mezinárodních obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin - CITES, Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů a Úmluva o biologické rozmanitosti tvoří v současné době pilíře mezinárodního práva na ochranu rostlinstva a živočišstva a nepochybně budou tuto úlohu plnit i v budoucnu. Podle mého názoru by bylo žádoucí vyvinout aktivity směřující k ještě většímu propojení těchto celosvětových úmluv. Pozoruhodné je, že Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva a Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví plní svoji roli v ochraně fauny a flóry již od začátku 70. let 20. století. Za zásadní pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin považují právní režim, který zavádí Úmluva o mezinárodních obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin – CITES. Osobně shledávám největší klady v prohloubení mezinárodní spolupráce v této oblasti a účinném prosazování druhové ochrany v jednotlivých státech. Dále je třeba zmínit, že CITES je významně podporována mnoha mezinárodními nevládními organizacemi, jako je IUCN, WWF a mnoho dalších. Podle mého názoru právě skutečná spolupráce států, mezinárodních vládních a nevládních organizací je zásadní podmínkou pro zajištění účinné ochrany fauny a flóry. Z hlediska boje proti nelegálnímu obchodu s ohroženými druhy je významná velmi dobrá spolupráce CITES s Interpolem. Úmluva je pak zcela jedinečná v oblasti uplatňování sankcí vůči smluvním stranám, které neplní své závazky podle CITES, v tomto směru je na poli mezinárodních úmluv zcela ojedinělou. Za jednu z nejlépe fungujících úmluv považuji Úmluvu o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů. Z tohoto důvodu je také věnována dohodám a memorandům o porozumění přijatých na základě čl. IV Úmluvy o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů samostatná podkapitola. Tyto dohody hrají při ochraně migrujících druhů s nepříznivým stavem z hlediska jejich ochrany zásadní úlohu. Je nutno zmínit, že tyto dohody stanovují velmi konkrétní pravidla ochrany příslušných druhů a tím se velmi odlišují od většiny mezinárodních úmluv v oblasti ochrany přírody. V rámci evropských

regionálních úmluv je pak zcela unikátní Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť, a to nejen snahou o vytvoření soustavy celoevropsky významných lokalit, ale také ojedinělým kontrolním mechanismem. Právě v tomto unikátním kontrolním mechanismu, který umožňuje zapojení nevládních organizací i jednotlivců, spatřuji inspiraci pro další možný vývoj na poli mezinárodních úmluv. V oblasti ochrany zvířat v lidské péči bych ráda upozornila na přijetí revidované Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě, která se opírá o vědecké poznatky a zkušenosti získané během posledních 30 let a snaží se odstranit nedostatky původní Evropské dohody o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě.

Pátá část je zaměřena na právní úpravu ochrany rostlinstva a živočišstva v evropském komunitárním právu. Šestý akční program s názvem „Životní prostředí 2010: Naše budoucnost je v našich rukou“ uvádí ochranu biologické rozmanitosti jako jeden z hlavních cílů. Následkem je bohatá legislativní činnost orgánů EU, přičemž za nejdůležitější považují Směrnici č. 79/409/EHS, o ochraně volně žijících ptáků a Směrnici č. 92/43/EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Právě budování celoevropské soustavy chráněných území NATURA 2000 bude mít v následujících letech na ochranu evropské volně žijící fauny a planě rostoucí flóry rozhodující vliv. O tom, že tvorba soustavy NATURA 2000 bude i do budoucna provázena určitými komplikacemi není pochyb. Státy často dávají přednost ekonomickým zájmům a nemají se k plnění povinností, které jsou jim uloženy při tvorbě a následné péči o soustavu NATURA 2000. O této skutečnosti svědčí i rozsáhlá judikatura Evropského soudního dvora.

Obsahem šesté části je právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva v českém právním řádu. I přes ten fakt, že právní úpravy na úrovni mezinárodního a evropského komunitárního práva jsou pro ochranu fauny a flóry stále významnější, zůstává pro ochranu rostlinstva a živočišstva zásadní právě právní úprava na úrovni jednotlivých národních řádů. Národní právní úprava může být mnohem konkrétnější z hlediska cílů a použitých nástrojů a kromě toho státy disponují efektivními mechanismy prosazování právních norem. Hlavním právním předpisem pro ochranu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin zůstává zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, který zakotvuje jak obecnou ochranu biodiverzity rostlin a živočichů, tak poskytuje ochranu vybraným vzácným a ohroženým druhům rostlin a živočichů. Poněkud problematickým bodem v české právní úpravě je existence tří definic volně žijícího živočicha. Definice podle zákona č. 100/2004 Sb., o obchodování s ohroženými druhy a podle zákona

č. 162/2003 Sb., o zoologických zahradách se obsahově shodují, ale definice podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je podstatně odlišná. Domnívám se, že by bylo žádoucí při budoucí novele zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny tento rozpor napravit.

Jaká je současná právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva a je dostatečně účinná, aby byla schopna čelit globálnímu ohrožení fauny a flóry? To jsou otázky, které jsem si kladla v samém počátku diplomové práce. Po bližším zkoumání právní úpravy ochrany rostlinstva a živočišstva na úrovni mezinárodního, evropského komunitárního a českého národního práva musím konstatovat, že v celkovém pojetí je právní úprava na velmi kvalitní úrovni. Zvýšenému zájmu o tuto problematiku odpovídá i značný nárůst právní regulace. Růstu právních úprav však zcela neodpovídá jejich praktické prosazování. Nedostatky v implementaci a ve vynucování právních norem tak výrazně oslabují účinnost právní regulace. Podle mého názoru by přijímání dalších právních instrumentů vedlo v konečném důsledku spíše k oslabení účinnosti právní úpravy ochrany fauny a flóry. Následující vývoj by měl zejména směřovat k vzájemnému provázání a sladění stávajících právních úprav a k zajištění jejich efektivního prosazování. Nadcházející století bude patrně pro ochranu rostlinstva a živočišstva kritickým obdobím především vzhledem k očekávanému růstu počtu obyvatel na Zemi a probíhající klimatické změně, zda je právní úprava ochrany fauny a flóry schopna čelit těmto hrozbám ukáže až budoucnost.

Resumé

The topic of this thesis discusses the main problems of the regulation on the fauna and flora protection. One of the most serious global environmental problems is the current loss of wild fauna and flora biodiversity. Therefore the main attention is paid especially to regulations on wild fauna and flora protection. Apart from that the regulation of domestic fauna and flora protection is also included.

The first part of this thesis is an introduction to the issues. The second part aims at the state and causes in biological diversity threats. The third part contains general goals and instruments of the regulations on fauna and flora protection.

The base of this thesis is the regulation of fauna and flora protection in accordance with the International Law, European Community law and Czech legislation included in the fourth, fifth and sixth part of this thesis. The fourth part describes the International Law regulation on fauna and flora protection where a special attention is paid to the multilateral conventions on fauna and flora protection. The individual chapter presents instruments of fauna and flora protection at the regional level and it is specially focused on Agreements and Memorandums of Understanding passed in accordance with Article IV of the Convention of Migratory Species of Wild Animals, followed by analysis of the most important European regional conventions. At the close of this part the protection of animals in the system of conventions adopted by the Council of Europe is discussed.

The fifth part describes the regulation on fauna and flora protection in the European Community law. I put stress upon bird protection legislation, protection of other wild fauna and flora as well as of natural habitats and the EC Natura 2000 network, ex situ species conservation and endangered wild species regulation. The attention is also given to animals in kept captivity.

The sixth part presents the regulation on fauna and flora in Czech legislation. This part includes analysis of the current Czech legislation on general species protection, special protection of selected fauna and flora species including endangered wild species trade, animal hunting and protection of domestic animals.

The final part summarizes the whole content of this thesis.

Název práce a seznam klíčových slov

Právní úprava ochrany rostlinstva a živočišstva

The regulation on the flora and fauna protection

1) ochrana rostlinstva a živočišstva

2) ztráta biologické rozmanitosti

3) zákon o ochraně přírody a krajiny

1) The protection of flora and fauna

2) The loss of biological diversity

3) The Act on nature protection and landscape protection

Seznam použité literatury

- A user's guide to biodiversity indicators, EASAC, 2005
- Birnie, P., Boyle, A.: International Law and the Environment. Second Edition, Oxford University Press, 2002
- Bílková, V.: Lední medvědi a jejich ochrana ve vnitrostátním a mezinárodním právu. In České právo životního prostředí 2/2006 (18)
- Commission EC (2006): Halting the loss of biodiversity by 2010 – and beyond. Sustaining ecosystem services for human well-being. COM (2006) 216 final
- Damohorský, M. a kol.: Právo životního prostředí. 2. vydání. C.H. Beck, Praha 2007
- Damohorský, M. a kol.: Mezinárodní právo životního prostředí II..část (zvláštní). Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2008
- Damohorský, M.: Zákon o ochraně přírody a krajiny po patnácti letech. In Ochrana přírody 3/2007
- Jančářová, I.: Mezinárodní smlouvy na ochranu životního prostředí - vybrané otázky. Masarykova univerzita v Brně, 1997
- Miko, L., Borovičková, H. a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny. Komentář. 2. vydání. C.H.Beck, Praha 2007
- Mezřický, V. (ed.) : Globalizace. 1. vydání. Portál, 2003
- Millenium Ecosystem Assesment (2005): Ecosystem and human well-being. Synthesis. Island Press Washington, D.C.
- Plesník, J. - Roth, P. Global Biodiversity Outlook. Secretariat of CBD Montreal 2001- Biologická rozmanitost na Zemi: Stav a perspektivy. Nakladatelství Scientia, spol.s. r. o., Praha 2004
- Roudná, M.: Biologická rozmanitost a otázky biologické bezpečnosti, MŽP, 2003
- Simon, J.: Největší bohatství. Centrum pro studium demokracie a kultury, Brno 2006
- Stejskal, V.: Úvod do právní úpravy ochrany přírody a péče o biologickou rozmanitost. Linde Praha, 2006
- Stejskal, V.-Vilímková, V.: Zákon o obchodování s ohroženými druhy a prováděcí a související předpisy s komentářem. Linde Praha, 2005
- Stejskal, V.: Prosazování právní odpovědnosti v ochraně biodiverzity. Nakladatelství Eva Rozkotová - IFEC, 2006

- Stejskal, V.: Výstava o nelegálním mezinárodním obchodu s ohroženými druhy. in České právo životního prostředí 3/2002
- Tichá, T. a kol.: Slovník pojmů užívaných v právu životního prostředí. ABF – nakladatelství ARCH, 2004
- Vačkář, D.: Ochrana biodiverzity ve využívaném světě: ekologické a právní aspekty, České právo životního prostředí 3/2002
- Vícha, O.: Antarktické právo. Mezinárodněprávní a vnitrostátní aspekty ochrany životního prostředí Antarktidy. České právo životního prostředí č. 3/2003 (9)
- Zástěrová, J.: Nazrál čas k přijetí 3. všeobecné deklarace práv zvířat? in České právo životního prostředí č. 4/2004 (14)

Internetové prameny

conventions.coe.int - Úmluvy v rámci Rady Evropy na ochranu zvířat v lidské péči

eur-lex.europa.eu - Portál Evropské unie

portal.gov.cz - Portál veřejné správy České republiky

whc.unesco.org - Úmluva o ochraně světového kulturního a přírodního dědictví

www.cizp.cz - Česká inspekce životního prostředí

www.env.cz - Ministerstvo životního prostředí

www.mze.cz - Ministerstvo zemědělství

www.chm.nature.cz - Informační systém Úmluvy o biologické rozmanitosti

www.accobams.org - Dohoda o ochraně kytovců Černého a Středozemního moře

www.cbd.int - Úmluva o biodiverzitě

www.cites.org - Úmluva CITES

www.cms.int - Úmluva o ochraně stěhovavých druhů živočichů

www.eea.eu.int/cs - Evropská agentura pro životní prostředí

www.eurobats.org - Dohoda o ochraně evropských populací netopýrů

www.iucn.org - Světový svaz ochrany přírody IUCN

www.ramsar.org - Úmluva o mokřadech majících mezinárodní význam zvláště jako biotopy vodního ptactva

www.acap.aq - Dohoda o ochraně albatrosů a buňňáků

www.ascobans.org - Dohoda o ochraně malých kytovců Baltského a Severního moře

www.carpathianconvention.org - Rámcová úmluva o ochraně a udržitelném rozvoji Karpat

www.cms.int/species - Úmluva o ochraně stěhovavých druhů volně žijících živočichů

www.coe.int - Úmluva o ochraně evropské fauny a flóry a přírodních stanovišť

www.ioseaturtles.org - Memorandum o porozumění při ochraně a managementu mořských želv a jejich stanovišť v Indickém oceánu a jihovýchodní Asii

www.unep-aewa.org - Dohoda o ochraně africko-euroasijských stěhovavých vodních ptáků

www.waddensea-secretariat.org - Dohoda o ochraně tuleňů ve Waddenském moři